

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

VAIDA MITRULEVIČIŪTĖ
(Civilinės teisės studijų programa)

Magistro baigiamasis darbas

TEMA

TEISĖS KREIPTIS Į TEISMĄ ĮGYVENDINIMO PROCESINĖ TVARKA: LYGINAMOJI
ANALIZĖ LIETUVOS IR VOKIETIJOS CIVILINIO PROCESO ĮSTATYMUOSE

Darbo vadovas –
Lekt. Egidijus Laužikas

Konsultantas –
Prof. Dr. Stasys Vėlyvis

Vilnius, 2007

Turinys

ĮVADAS	3
1. TEISĖS KREIPTIS Į TEISMĄ	6
1.1. Teisės kreiptis į teismą samprata	6
1.2. Teisės kreiptis į teismą subjektai	12
2. TEISĖS KREIPTIS Į TEISMĄ ĮGYVENDINIMO PROCESINĖ TVARKA	14
2.1. Atsisakymo priimti ieškinį pagrindų samprata	14
2.2. Atsisakymo priimti ieškinį pagrindai Lietuvos Respublikos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose	17
2.2.1. Civilinės bylos priskirtinumas	17
2.2.2. Ieškinio neteismingumas teismui	25
2.2.3. Įstatymų nustatytos tvarkos konkrečiai bylų kategorijai išankstinio bylos sprendimo ne teismine tvarka nesilaikymas	28
2.2.4. Yra įsiteisėjęs teismo arba arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio arba patvirtinti šalių taikos sutartį	32
2.2.5. Teismo žinioje yra byla dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu	35
2.2.6. Šalių susitarimas perduoti ginčą spręsti arbitražui	37
2.2.7. Pareiškimas paduotas neveiksnaus fizinio asmens	39
2.2.8. Pareiškimas suinteresuoto asmens vardu paduotas neįgalioto vesti bylą asmens	42
2.2.9. Procesinis teisnumas	45
3. ATSISAKYMO PRIIMTI IEŠKINIŲ ATSKYRIMAS NUO IEŠKINIO TRŪKUMŲ ŠALINIMO INSTITUTO	47
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
Santrauka	57
Zusammenfassung	58

IVADAS

Sudėtingėjant teisiniams santykiams, šiuolaikinėje XXI a. visuomenėje neišvengiamai susiduriama su asmens teisių pažeidimais. Kintant socialinių santykių kokybei, keičiasi ne tik visuomenės ir jos narių požiūris į šiuos santykius, bet ir į institucijų, sprendžiančių iš šių santykių kylančius ginčus, veiklą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuvos) ir Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau – Vokietijos) aukščiausią teisinę galią turinčių nacionalinių teisės aktų – Konstitucijų - nuostatomis, teismas yra vienintelė institucija, kuriai įstatymų leidėjas yra suteikęs įgaliojimus vykdyti teisingumą.

Teisė kreiptis į teismą yra viena pagrindinių žmogaus teisių gynybos garantijų. Tai konstitucinė asmens teisė, kurios įgyvendinimą konkretizuoja kiti teisės aktai. Pažymėtina tai, jog nepakanka vienos ar kitos asmens teisės deklaratyviai įtvirtinti, o būtina imtis veiksmingų priemonių šios teisės realizavimui garantuoti. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, jog vadovaujantis pačia teisės esme, asmuo, įgyvendindamas tam tikrą savo teisę, turi vykdyti ją legalizuojančią pareigą. Iš to seka, kad asmuo, kurio teisės ar laisvės, ar įstatymo saugomi interesai pažeidžiami, privalo laikytis teisės kreiptis į teismą nustatytos tvarkos, nes tik tokiu atveju kreipimasis į teismą sukels besikreipiančiam asmeniui pozityvius teisinius padarinius. Savo esme teisė kreiptis į teismą yra kiekvienam asmeniui suteikta tiek formali, tiek reali galimybė pateikti atitinkamą reikalavimą dėl asmens teisių, laisvių ar įstatymo saugomų interesų pažeidimo nepriklausomam ir pagal įstatymą įsteigtam teismui, kad šis išnagrinėtų jam pateiktą reikalavimą įstatymų nustatyta tvarka. Tai yra vienas iš svarbiausių tinkamo demokratinio civilinio proceso elementų.

Atsižvelgiant į jos reikšmingumą, teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos reglamentuojama ne tik nacionaliniais, bet ir tarptautiniais teisės aktais. Siekiant tobulinti nacionalinės teisės aktus, naudinga atidžiai išanalizuoti užsienio valstybių praktiką lyginamuoju aspektu. Pasirinkta magistro baigiamojo darbo tema „Teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinė tvarka: lyginamoji Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymų analizė“ būtent tam ir skirta. Šiame darbe bus analizuojama teisės kreiptis į teismą samprata, šios teisės įgyvendinimui keliami reikalavimai ir jų nesilaikymo pasekmės lyginamuoju aspektu. Kompleksinės teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinės tvarkos Lietuvoje ir Vokietijoje analizės nėra nei tarp Lietuvos, nei tarp užsienio civilinio proceso teisės specialistų. Tiek vieni, tiek kiti šios konstitucinės asmens teisės įgyvendinimo mechanizmą detaliai nagrinėja neperžengdami savo nacionalinės teisės sistemos ribų. Lietuvoje įstatymų nustatyta teisės kreiptis į teismą procesinę tvarką analizavo I. Nekrošius, V. Mikelėnas, S. Vėlyvis, G. Abromavičienė ir

kt., o Vokietijoje – O. Jauernig, J. H. Musielak, E. Schilken ir daugelis kitų žinomų civilinio proceso teisės specialistų.

Todėl analizuodami pasirinktą temą, mėginsime išsamiai ir kompleksiškai atskleisti teisės kreiptis į teismą sampratą, šios teisės įgyvendinimui keliamus reikalavimus, apibendrinti abiejų šalių teismų praktiką bei nustatyti minėtos asmens konstitucinės teisės įgyvendinimo problemas.

Tyrimo objektas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas yra teisė kreiptis į teismą, kaip viena iš trijų galimų teisės į teisminę gynybą aiškinimo variacijų. Konkrečiai – tai teisė į teisminę gynybą procesine teisine prasme. Dažnai ši teisė nurodoma kaip teisminės gynybos prieinamumo principo sinonimas.

Tyrimo dalykas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo dalykas – teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinė tvarka.

Tyrimo tikslas. Pažymėtina, jog nagrinėjamos temos negalima pavadinti nauja, nes ji, kaip anksčiau minėta, civilinio proceso teisės specialistų nagrinėjama remiantis įstatymų leidėjo valia, civilinio proceso teisės doktrina, teismų praktika, tačiau tik savo nacionalinės teisės sistemos ribose.

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – lyginamuoju tyrimo metodu pateikti glaustą, kokybišką ir išsamią informaciją apie teisės kreiptis į teismą įgyvendinimui keliamus reikalavimus Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose.

Tyrimo uždaviniai. Kad magistro baigiamojo darbo iškeltas tikslas būtų tinkamai ir visapusiškai pasiektas, keliami tokie tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisės normas, reglamentuojančias teisę kreiptis į teismą bei remiantis jomis atskleisti teisės kreiptis į teismą sampratą;
2. Nustatyti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimui keliamus reikalavimus Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose bei juos palyginti;
3. Apibendrinti Lietuvos ir Vokietijos teismų formuojamą praktiką šiuo klausimu;
4. Atliktos lyginamosios analizės pagrindu suformuluoti išvadas dėl teisės kreiptis į teismą keliamų reikalavimų.

Magistro darbo šaltiniai. Teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinės tvarkos analizė pateikiama atsižvelgiant į Lietuvos ir Vokietijos teisės aktus, formuojamą teismų praktiką, civilinio proceso teisės teoretikų darbus, publikacijas ir mokslinius darbus.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamojo darbo iškeltam tikslui ir uždaviniams atskleisti ir išnagrinėti, tyrimo metu buvo panaudoti įvairūs mokslo metodai. Pagrindinis mūsų taikytų metodų yra *lyginamasis metodas*, kurio panaudojimo būtinumas akcentuojamas jau magistro baigiamojo darbo temos pavadinime, o konkrečiai, žodžiuose „lyginamoji analizė“. Šis metodas

įgalina palyginti atskirų valstybių teisės sistemų, tuo pačiu ir atitinkamų teisės institutų panašumus ir skirtumus. Lyginamasis metodas kartu leidžia daryti prielaidas apie nacionalinės teisės silpnąsias vietas, teisės spragas, bei sudaro galimybę patobulinti savo nacionalinį teisinį atitinkamų teisės institutų reglamentavimą, remiantis užsienio valstybių praktika.

Dokumentų analizės metodas pasitarnauja analizuojant nagrinėtinų šalių nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinę tvarką.

Sisteminės analizės metodas pasitelkiamas siekiant išsiaiškinti teisės kreiptis į teismą vietą kitų asmens teisių kontekste.

Kritikos metodas taikytinas vertinant Lietuvos ir Vokietijos teisės kreiptis į teismą įgyvendinimui keliamų reikalavimų teisinį reguliavimą.

Loginis - analitinis metodas naudojamas siekiant apibendrinti naudotą literatūrą, kai darbo pabaigoje daromos galutinės išvados bei formuluojami pagrindiniai darbo teiginiai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dalys ir panaudotos literatūros sąrašas. Pirmojoje dalyje aptarsime teisės kreiptis į teismą sampratą bei jos subjektus. Antrojoje išsiaiškinsime teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą lemiančių procesinio pobūdžio aplinkybių sampratą ir jų klasifikaciją, bei analizuosime atsisakymo priimti ieškinį pagrindus ir jų nesilaikymo padarinius, numatytus Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose. Trečiojoje dalyje trumpai aptarsime atsisakymo priimti ieškinį ir ieškinio trūkumų šalinimo institutų skirtumus. Vadovaudamiesi darbe atlikta analize bei gautais teiginiais, darbo rezultatams apibendrinti pateiksime konkrečias išvadas.

1. TEISĖ KREIPTIS Į TEISMĄ

1.1. Teisės kreiptis į teismą samprata

Prieš pradėdant analizuoti teisės kreiptis į teismą sampratą, jos požymius bei teisinio reglamentavimo ypatumus, visų pirma, būtų tikslinga trumpai aptarti jos istorinę kilmę.

Teisė kreiptis į specialiąsias valstybės institucijas, siekiant apginti asmens pažeistą teisę, žinoma jau Romėnų teisėje. Prieš valstybei tampant monopoliniu šios srities reguliuotoju, teisių gynimo ir įgyvendinimo sferoje vyravo savivalė. Nukentėjusieji (padėties šeimininkai teisių pažeidimo atveju), vadovaudamiesi tuometiniame laikotarpyje išsiskiriusiais papročiais, patys imdavosi iniciatyvos bausti teisių pažeidėjus. Vedami tokių emocijų kaip pyktis, įniršis ir noras atsiskaityti su pažeidėju, bausmę dažnai pasirinkdavo neproporcingą teisių pažeidimui. Siekdama užkirsti kelią savivalei bei įvesti tvarką visuomeniniame gyvenime, valstybė ėmėsi veiksmų susiklosčiusiai situacijai koreguoti. Jau Dvylikos lentelių įstatymuose galima rasti nuostatą, kuri reglamentuoja teismo, kaip valstybės vardu veiklą atliekančios, subjektinių teisių gynimą ir įgyvendinimą užsiimančios institucijos, įgaliojimus.

Lyginant egzistavusią subjektinių teisių gynimą Romos valstybėje su šiuolaikinėmis teisių gynbos procedūromis, išryškėja akivaizdus skirtumas. Romos valstybėje pati subjektinė teisė buvo suprantama kitaip nei dabar. Subjektinės teisės gynimas buvo išreikšta formule „ieškiny – subjektinė teisė“¹. Tai reiškia, kad romėnai laikėsi nuomonės, jog subjektinės teisės buvimas ar nebuvimas priklausė nuo galimybės jos gynimą užtikrinti ieškiniu. Tuo tarpu šiuolaikinėje teisės sistemoje galioja atvirkštinė formulė: „subjektinė teisė – ieškiny“. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – LR Konstitucija), įstatymų leidėjas yra įpareigotas nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių arba laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Iš to seka išvada, jog pagal eiliškumą asmens pažeistų teisių ar laisvių gynimas seka paskui pastarųjų reglamentavimą. Pabrėžtina tai, jog asmens teisių arba laisvių pažeidimo gynimą reglamentuoja pagrindinis ir pagal teisinę galią aukščiausias nacionalinės teisės aktas. Toks teisinis reguliavimas įgalina asmens teises ar laisves bei jų gynimą traktuoti teisiškai vienodai reikšmingomis.

Atsižvelgiant į jos svarbą, teisė kreiptis į teismą teisminės gynimos yra reglamentuojama ne tik nacionaliniais, bet ir tarptautiniais teisės aktais: 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių

¹ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P.33

deklaracijos 8 str.², 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 13 str.³ ir 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 str.⁴ LR Konstitucijos 138 str. 3 d. ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 25 str. nustato tarptautinės teisės santykį su nacionalinių teisės aktų nuostatomis. Konstitucijos 138 str. 3 d. įtvirtina principą, jog ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji LR teisinės sistemos dalis, tuo tarpu Vokietijos Pagrindinio įstatymo 25 str. nedetalizuoja tarptautinių sutarčių statuso, o tik konstatuoja tarptautinės teisės priklausomumą Vokietijos federacinei teisei.

Kalbant apie teisę kreiptis į teismą, reikėtų kiek plačiau panagrinėti šios sąvokos turinį, kad vėliau analizuojant jos įgyvendinimo procesinę tvarką, nekiltų neaiškumų dėl to, apie ką apskritai yra kalbama.

Teisė į teisminę gynybą tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje gali būti suprantama trejopai: kaip konstitucinis principas, kaip teisė į teisminę gynybą materialine teisine prasme ir kaip teisė į teisminę gynybą procesine teisine prasme. Pastaroji gali būti aiškinama kaip asmens teisė kreiptis į teismą ir dažnai yra nurodoma būtent kaip teisminės gynybos prieinamumo principo sinonimas⁵.

Teisė į teisminę gynybą kaip konstitucinis principas yra įtvirtintas LR Konstitucijos 30 str. 1 d., kuris numato, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Ši teisminės gynybos garantija reiškia asmens teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, skundu, prašymu ar pareiškimu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šis konstitucinis principas turi būti aiškinamas plečiamai, t. y. teismine tvarka gali būti ginamos ne tik asmens konstitucinės teisės ar laisvės, bet ir įstatymo saugomas interesas. Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) 5 str. 1 d. įtvirtinta nuostata, jog kiekvienas siunteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas.

LR Konstitucijos 30 str. 1 d yra įtvirtinta procesinė asmens teisė kreiptis į teismą. Šį faktą yra patvirtinęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 2000 m. birželio 30 d. nutarime konstatavęs, kad „asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija – esminis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas. LR Konstitucijos 30 str. 1 d. įtvirtinta garantija

² 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 straipsnis numato, jog kiekvienas, jei yra pažeistos Konstitucijos arba įstatymo jam suteiktos pagrindinės teisės, turi teisę jas ginti kompetentinguose nacionaliniuose teismuose.

³ 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 13 straipsnis numato, jog kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba valstybiniuose organuose, nesvarbu, ar tai padarė einantys oficialias pareigas asmenys.

⁴ 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 straipsnis numato, jog šio Pakto šalis privalo:

a) užtikrinti, kad kiekvienam asmeniui, kurio teisės ar laisvės, pripažintos šiame Pakte, yra pažeistos, būtų prieinamos veiksmingos teisinės gynybos priemonės, net jeigu pažeidimą padarė oficialias pareigas atliekantys asmenys;

b) užtikrinti, kad asmens, reikalaujančio tokios teisinės gynybos priemonės, teisė į tokią teisinę gynybą nustatytų valstybės teisinėje sistemoje numatytos kompetentingos teisminės, administracinės ar įstatymų leidžiamosios institucijos arba kitos kompetentingos institucijos, ir plėtoti teisinės gynybos galimybes;

c) užtikrinti, kad, pripažinus tokias teisinės gynybos priemones, kompetentingos institucijos jas įgyvendintų.

⁵ Ambrasaitė G. Apeliacija civiliniame procese: daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004

yra procesinio pobūdžio, ji reiškia, kad asmeniui turi būti užtikrintas teisminis jo teisių ir laisvių gynimas“.

Vokietijos teisėje teisė kreiptis į teismą reglamentuojama kiek kitaip nei Lietuvoje. Kaip ir LR Konstitucijos 28 str., taip ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 2 str. 1 d. yra numatyta, jog įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, asmuo privalo nevaržyti kitų asmenų teisių ir laisvių bei laikytis nacionalinių teisės aktų. Pagal Konstituciją riboti asmens teises ir laisves galima, jei ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves.⁶ Kilus asmens teisių pažeidimams privatinuose teisiniuose santykiuose, Vokietijos Pagrindiniame įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtintos teisės normos, kuria vadovaujantis būtų galima kreiptis į teismą, kadangi Vokietijoje, priešingai nei Lietuvoje, Konstitucija yra tiesiogiai taikomas teisės aktas tik teisiniuose santykiuose, kuriuose vienas iš teisinio santykio dalyvių yra viešosios valdžios įgaliojimus turintis subjektas. Asmens pažeistoms teisėms ginti tarnauja Vokietijos Pagrindinio įstatymo 20 str., įteisinantis teisinės valstybės principą⁷ bei federaciniai ir žemių išleisti civilinio proceso įstatymai. Šį principą VFR Konstitucinis teismas⁸ sistemiškai aiškina kartu su Pagrindinio įstatymo 2 str. 1 d., kurio turinys ką tik buvo aptartas. Konstituciniu teisinės valstybės principu yra grindžiama visa Vokietijos teisės sistema bei pats Pagrindinis įstatymas. Šis principas suponuoja efektyvios teisės kreiptis į teismą užtikrinimo būtinumą civiliniuose teisiniuose ginčiuose.⁹ Vokietijos Konstitucinis Teismas (vok. *das Bundesverfassungsgericht – BverfGE*) yra konstatavęs, jog teisė kreiptis į teismą apima ne tik priėjimą prie teismų, bet ir faktinį bei teisinį ginčo dalyko patikrinimą, taip pat teismo priimtą teisiškai pagrįstą sprendimą.

Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. numatoma, jog asmuo, kurio teisės pažeidžiamos viešosios valdžios, turi teisę kreiptis į teismą. Ši Pagrindinio įstatymo teisės norma yra *lex specialis*¹⁰ teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos apskritai kontekste. Vokietijos konstitucine teisės norma įvardijamas galimas teisių pažeidėjas, ko LR Konstitucijoje nedaroma, atsižvelgiant į tai, jog konstitucinės teisės normos taikomos ne tik viešosios, bet ir privatinės teisės normomis reguliuojamiems teisiniams santykiams. Viešosios valdžios sąvoka Vokietijos Pagrindiniame įstatyme nėra atsitiktinė. Jos atsiradimą lėmė susiklosčiusios istorinės aplinkybės: 1949 m. priimant VFR Pagrindinį įstatymą, buvo siekiama užkirsti kelią vykdomosios valdžios

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas.

⁷ Jarass H. und Pieroth B. Kommentar zum Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland. P. 409

⁸ BverfGE, 1 BvR 1351/01 vom 14.2.2007. http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20070214_1bvr135101.html; prisijungimo laikas: 2007 08 21;

⁹ BverfGE, Beschluss des Plenums des Bundesverfassungsgerichts vom 30. April 2003. 1 PBvU 1/02. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv107395.html>; prisijungimo laikas: 2007 08 04

¹⁰ BverfGE, des Ersten Senats vom 9. Januar 1991, 1 BvR 207/87. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv083182.html>; prisijungimo laikas: 2007 08 21

veiksmams nepaisyti galiojančių teisės aktų nuostatos.¹¹ Taigi Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. taikymo apimtis yra tik tokio masto, kiek tai susiję su viešosios valdžios neteisėtais veiksmams. Šios konstitucinės teisės formuluotė sistemiškai aiškinama kartu su Pagrindinio įstatymo 1 str. 3 d., reglamentuojančia viešąją valdžią įgyvendinančias institucijas. Teisės normų sisteminio aiškinimo rezultatas įgalina identifikuoti 19 str. 4 d. minimą asmens teisių pažeidėją, kuriuo gali būti tik Vokietijos viešoji valdžia. Į šio straipsnio taikymo sritį nepatenka ne tik kitų valstybių, bet ir tarpvalstybinių institucijų priimti teisės aktai.¹² Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog priešingai paminėtai taisyklei, Respublikos federacinių organų veikla tarptautinėse institucijose bei užsienio valstybių valdžios teisės aktų pripažinimas ir vykdymas per atitinkamus Vokietijos vykdomuosius organus pagal Vokietijos teismų praktiką¹³ priklauso 19 str. 4 d. veikimo sferai.

Nors viešoji valdžia apima įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdžią, tačiau viešosios valdžios sąvokos apimtis 19 str. 4 d. aspektu nėra tokia plati kaip gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Viena, dėl ko nekyla diskusijų analizuojant viešosios valdžios sąvoką nagrinėtinu atveju, yra tai, jog į pastarosios turinį patenka vykdomoji valdžia. Vykdomoji valdžia šiuo atveju suprantama kaip bendroji vykdomoji valdžia, nepriklausomai nuo to, ar ji kvalifikuojama kaip Vyriausybė (atskiras valdymo organas) ar kaip Vyriausybei pavestų funkcijų vykdymas¹⁴. Prie vykdomosios valdžios teisės aktų priskirtini Vyriausybės lydymieji teisės aktai, taip pat malonės aktai. Tarptautinių institucijų priimti teisės aktai kaip ir užsienio viešoji valdžia į 19 str. 4 d. nepatenka.

Vadovaujantis vyraujančia civilinio proceso teisės mokslininkų nuomone bei Vokietijos Konstitucinio Teismo praktika, į viešosios valdžios sąvoką 19 str. 4 d. konteksto ribose teisminė valdžia neįeina.¹⁵ Pagal Vokietijos nacionalinę teisę teismuose dirba ne tik teisėjai, bet ir justicijos tarnautojai, turintys teisinį išsilavinimą, bet neturintys teisės būti teisėjais (vok. *die Rechtspfleger*). Pagrindinio įstatymo kontekste jie nėra teisėjai ir nepriima teismo sprendimų. Šis faktas svarbus tuo, kad sprendimai, priimti asmenų, turinčių teisinį išsilavinimą, tačiau neturinčių teisės būti teisėjais, patenka į Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. taikymo sritį.¹⁶ Vertinant 19 str. 4 d. įtvirtintą nuostatą teisėjų atžvilgiu, laikomasi nuomonės, jog „asmens teisės

¹¹ BverfGE, 1 PBvU 1/02 vom 30.4.2003, prisijungimo laikas: 2007 08 21

http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/up20030430_1pbvu000102.html; prisijungimo laikas:

¹² Muench I., Künig Ph. Grundgesetzkommentar. Band 1. Muenchen, 2000. P. 1071

¹³ BGH, 18.3.1987 (IVb ZR 24/86)

¹⁴ Jarass H und Pieroth B. Kommentar zum Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland. P. 411

¹⁵ BverfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 5. Februar 1963, 2 BvR 21/60. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv015275.html>; prisijungimo laikas: 2007 08 04

¹⁶ BverfG, Beschluss des Ersten Senats vom 18. Januar 2000. 1 BvR 321/96. http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20000118_1bvr032196.html; prisijungimo laikas: 2007 09 14

į teisminę gynybą principas garantuoja galimybę ginti savo teises teisme, tačiau ne „prieš teismą“.¹⁷

Nagrinėjant viešosios valdžios sąvoką, ne mažai diskusijų tarp Vokietijos civilinio proceso teisės mokslininkų kyla dėl įstatymų leidžiamosios valdžios priskirtinumo viešajai valdžiai 19 str. 4 d. kontekste. Vyraujanti nuomonė, atsiradusi kartu su teisminės gynybos garantija, laikosi pozicijos, jog įstatymų leidžiamoji valdžia, taip pat kaip ir teisminė valdžia, neįeina į viešosios valdžios sąvokos turinį 19 str. 4 d. ribose. Ši išvada gaunama sisteminio 19 str. 4 d. aiškinimo pagrindu. 100 str. 1 d. įtvirtinta, jog įstatymų atitikimo Konstitucijai kontrolę Vokietijoje įgyvendina Vokietijos Konstitucinis Teismas (vok. *das Bundesverfassungsgericht*). Tačiau 19 str. 4 d. reglamentuojamas teisminis ginčo dėl asmens pažeistų teisių nagrinėjimo būdas suprantamas siaurąja prasme. Įstatymų leidžiamosios valdžios teisės aktai nepriskiriami viešosios valdžios teisės aktams, o Vokietijos Konstitucinio Teismo vykdoma įstatymų kontrolė yra už 19 str. 4 d. taikymo ribų. Prie viešosios valdžios teisės aktų priskirtini tik Parlamento sudarytų tyrimo komisijų tam tikriems faktams išaiškinti priimti teisės aktai.

Tai lemia Vokietijos Pagrindinio įstatymo taikymo specifika, nes, kaip minėjome, konstitucinėmis teisės normomis Vokietijoje galima vadovautis tik esant viešiesiems teisiniams santykiams. Bet kuriuo atveju Vokietijos teisinėje literatūroje pabrėžiama, jog įstatymų leidžiamoji valdžia bei jos priimami teisės aktai nelieka be kontrolės, pvz. Vokietijos Pagrindinio įstatymo 100 str. 1 d. numato, jog bylos nagrinėjimo metu teismui kilus abejonių dėl taikomo įstatymo atitikimo Konstitucijai, bylos nagrinėjimas yra sustabdomas ir jo teisėtumo klausimas sprendžiamas Vokietijos Konstituciniame Teisme. Šiame straipsnyje įtvirtinta nuostata leidžia daryti išvadą, kad nors ir užtikrinama įstatymų leidžiamosios valdžios kontrolė, tačiau įstatymų leidžiamosios valdžios teisės aktai negali būti atskira priežastimi bylos nagrinėjimo procesui inicijuoti. 100 str. 1 d. reglamentuojama įstatymų leidžiamosios valdžios teisės aktų kontrolė jų teisėtumo aspektu gali būti traktuojama tik kaip prejudicialinis klausimas bylos nagrinėjimo eigoje¹⁸.

Asmens teisių pažeidimo teisminės gynybos garantija 19 str. 4 d. kontekste, visų pirma, siekiama užkirsti kelią galimai vykdomosios valdžios savivalei teisiniame santykiyje su asmeniu. Tokio pobūdžio teisiniu reguliavimu užtikrinama, jog bet kuris asmens teises pažeidžiantis vykdomosios valdžios teisės aktas neturės galimybės likti teismo neperžiūrėtas.

Teisės kreiptis į teismą įtvirtinimas konstituciniu lygmeniu tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje neturėtų būti tik teorinis reglamentavimas. Ši teisės norma turi užtikrinti ne tik asmens teisę kreiptis į teismą, bet ir efektyvų jos įgyvendinimą.

¹⁷ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. P. 210.

¹⁸ Sachs M. Verfassungsrecht II. Grundrechte. Springer. P. 487

Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos gali būti suprantama materialiuoju teisiniu ir procesiniu teisiniu aspektais. Kadangi šio magistro darbo tema susijusi tik su antruoju aspektu, tai apie pirmąjį galima paminėti tik tiek, kad teisė į teisminę gynybą materialiuoju teisiniu aspektu yra „teisė į reikalavimo patenkinimą, t. y. į teigiamą teismo sprendimą. Ši teisė priklauso nuo materialiojo teisinio pobūdžio aplinkybių“.¹⁹ Atsakyti, ar asmuo turi tokią teisę, galima tik tuomet, kai teismas priima sprendimą, t. y. tik nustačius visas bylos aplinkybes, ištyrus ir įvertinus įrodymus, nustačius taikytiną teisės normą.

Procesiniu teisiniu požiūriu teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos suprantama „kaip teisė pareikšti ieškinį, teisė kreiptis į teismą. Tai procesinė subjektinė teisė“.²⁰ Pabrėžiant teisės esmę, jog nėra teisių be jas legalizuojančių pareigų, pažymėtina, kad norint tinkamai įgyvendinti teisę kreiptis į teismą kaip procesinę subjektinę teisę, reikia vykdyti ją legalizuojančias pareigas. Procesiniu teisiniu požiūriu teisė kreiptis į teismą gali būti naudojama kaip teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos prieinamumo sinonimas. Teisei kreiptis į teismą teisminės gynybos realizuoti įstatymuose yra nustatyti reikalavimai, kuriuos turi įvykdyti į teismą besikreipiantis asmuo. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog nustačius sunkiai įgyvendinamus ir gausius reikalavimų sąrašus, teisė kreiptis į teismą gali tapti sunkiai realizuojama. Todėl labai svarbu, kad atitinkamos valstybės teisės aktuose būtų nustatytas optimalus teisei kreiptis į teismą teisminės gynybos įgyvendinti reikalavimų sąrašas, tokiu būdu asmenims suteikiant galimybę šia teise realiai pasinaudoti, o ne tik ją turėti deklaratyviai įtvirtintą nacionaliniuose teisės aktuose.

Atskleidžiant teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos sampratą, svarbu išsiaiškinti, kas turima omenyje, kai kalbama apie teisę kreiptis į teismą: ar tai teisė kreiptis tik į pirmosios instancijos teismą, ar ši teisė apima ir kreipimąsi į apeliacinės ir kasacinės instancijos teismus. Pagal LR Konstitucijos 30 str. kalbant apie teisę kreiptis į teismą, omenyje turimi Lietuvos teismai ir Europos žmogaus teisių teismas. Pagal LR Konstitucijos 109 str., teisingumą Lietuvoje vykdo teismai. Tokią nuostatą atkartoja ir CPK 6 str. 1 d. bei Teismų įstatymo 1 str.

Teisminės gynybos prieinamumas taip pat reiškia, jog bylą gali nagrinėti tik pagal įstatymą įsteigtas nešališkas ir nepriklausomas teismas (LR Konstitucijos 109 str. 2 d. ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 97 str. 1 d.).

Dėl teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos turinio teisės moksle vieningos nuomonės nėra. Jau prieš dešimtį metų Vokietijoje vyko intensyvios diskusijos, siekiant atsakyti į klausimą, ar konstitucinė žmogaus teisė į teisminę gynybą apima tik teisę kreiptis į pirmosios instancijos teismą, ar ir teisę apskusti byloje priimtą teismo sprendimą. Diskusijų šiuo klausimu, žinoma, netrūksta ir Lietuvoje, tačiau vis dėlto prieita vyraujančios nuomonės kiekvienoje iš šių valstybių.

¹⁹ Driukas A, Valančius V, Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 11

²⁰ Ten pat.

Lyginant Vokietijos ir Lietuvos pozicijas, jos aiškiai išsiskiria. Vokietijos civilinio proceso teisės teoretikai bei teismų praktika rodo, jog teisė kreiptis į teismą Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. kontekste apima tik asmens teisę kreiptis į pirmosios instancijos teismą ir neapima teisės apskusti teismo sprendimo apeliacinės ar kasacinės instancijos teismui. Tokią nuomonę jie pagrindžia teiginiu, jog „asmens teisės į teisminę gynybą principas garantuoja galimybę ginti savo teises teisme, tačiau ne „prieš teismą.“²¹ Žvelgiant iš lietuviškosios pozicijos, vadovautis šia mokslininkų nuomone būtų neteisinga tuo atžvilgiu, kad teismas nėra neklystanti teisinius ginčus nagrinėjanti valstybės institucija. Galimi atvejai, kai bylą nagrinėjantis teisėjas yra nepakankamai aukštos kvalifikacijos, neturėdamas didelės darbo patirties neteisingai taiko atitinkamą teisės normą ar paprasčiausiai suklysta dėl objektyvių priežasčių, ir priima neteisingą sprendimą vienos iš šalių atžvilgiu. Vadovaujantis šia nuomone dėl teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos turinio, susiklostytų situacija, jog asmeniui, kurio atžvilgiu priimtas neteisingas teismo sprendimas, būtų užkertamas kelias ginti jo pažeistas teises ar įstatymo saugomus interesus. Teismo padaryta klaida taptų neištaisoma, o apie teisingumo vykdymą šalyje apskritai nebūtų prasmės kalbėti. Tuo tarpu antroji nuomonė yra visiškai priešinga pirmajai ir oponuoja teiginiui, jog teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos apima tik teisę kreiptis į pirmosios instancijos teismą. Antrajai nuomonei atstovaujantys mokslininkai pasisako už platesnį šios teisės aiškinimą ir mano, jog teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos apima tiek teisę kreiptis į pirmosios instancijos, tiek į apeliacinį, tiek į kasacinį teismus, o apeliacijos ar kasacijos ribojimai reikštų teisminės gynybos prieinamumo principo ribojimą, kas prieštarautų ir tarptautiniams susitarimams žmogaus teisių klausimais, ir Konstitucijai. Todėl turi būti sudaryta reali galimybė pasinaudoti veikiančia apeliacine ar kasacine sistemomis, t. y. asmeniui turi būti sudaryta galimybė apskusti neįsiteisėjusį teismo sprendimą apeliacine tvarka arba įsiteisėjusį teismo sprendimą kasacine tvarka. Pažymėtina, jog atsižvelgiant į aukštesnių instancijų teismų tikslus ir pobūdį, galimi griežtesni įstatymų nustatyti teisės kreiptis į teismą ribojimai, nepažeidžiant proporcingumo ir teisėtumo reikalavimų ribų.

1.2. Teisės kreiptis į teismą subjektai

Išsiaiškinus teisės kreiptis į teismą sąvokos turinį, tikslinga trumpai aptarti šios teisės subjektus. Abiejų šalių aukščiausią teisinę galią turinčiuose teisės aktuose (LR Konstitucijos 30 str. 1 d. ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d.), bei LR CPK 5 str. 1 d. vartojamas abstraktus „asmens“ arba „suiteresuoto asmens“ terminas.

²¹ BVerfGE. Beschluss des Zweiten Senats vom 5. Februar 1963. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv015275.html>
Prisijungta 2007 0913

„Asmens“ sąvoka pasirinkta neatsitiktinai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą savo nutarimuose yra konstatavęs, jog LR Konstitucijos 29 str. įtvirtintas asmenų lygybės principas taikytinas ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims, todėl teisė kreiptis į teismą turi būti pripažįstama visiems fiziniams ir juridiniams asmenims vienoda apimtimi²². Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. garantuojama teisė kreiptis į teismą gali priklausyti bet kuriam asmeniui, galinčiam būti pagrindinių teisių turėtoju. Taigi, Vokietijoje kaip ir Lietuvoje, asmens sąvoka apima tiek fizinius, tiek ir juridinius asmenis. Vokietijos Konstitucinis Teismas viename iš savo nutarimų²³ yra konstatavęs, jog į Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. įeina ne tik fiziniai (šios šalies piliečiai ir užsieniečiai), bet ir juridiniai asmenys.

„Asmens“ sąvokos vartojimas įgalina į teismą kreiptis ne tik Vokietijos ar Lietuvos Respublikos pilietį, bet ir kitų valstybių piliečius bei asmenis be pilietybės. Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 4 str. nuostatos tiesiogiai įtvirtina asmenų ratą, kurie jų teisių ar laisvių pažeidimo atveju turi teisę kreiptis į teismą. Tuo tarpu Vokietijos Teismų santvarkos įstatymas teisės kreiptis į teismą subjektų rato įsakmiai nereglamentuoja. Vokietijos Civilinio proceso teisės teorijoje akcentuotina tai, jog siekiant išvengti teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos subjektų ratų susiaurinimo, ši teisė traktuojama ne kaip piliečio, o kaip žmogaus viena pagrindinių teisių.²⁴

Svarbu pažymėti tai, jog šis konstitucinis principas nereiškia, kad į teismą gali kreiptis bet kuris asmuo, nepaisydamas šios teisės realizavimui teisės aktuose numatytos tvarkos. „Konstitucijoje yra įtvirtinta tik galimybė kiekvienam asmeniui tokią subjektinę teisę įgyti esant įstatyme nustatytiems pagrindams“²⁵. Tai tik galimybė turėti tokią teisę, kas reiškia, jog konstitucinėse normose įtvirtinamas tik vienas iš teismo elementų, o šios teisės turėjimas priklauso nuo paties asmens, t. y. ar toks asmuo apskritai turi teisę kreiptis į teismą, ar jis laikosi šios teisės įgyvendinimui nustatytų procesinio teisinio pobūdžio reikalavimų. Lietuvoje tai pabrėžia ir LR CPK 5 str., kuris reglamentuoja ne bet kokio asmens, o suinteresuoto asmens teisę kreiptis į teismą dėl jo pažeistos ar ginčijamos teisės arba įstatymo saugomo intereso gynybos. Asmuo suinteresuotas yra tik tuomet, kai ieškinio pareiškimu jis siekia materialinės ar moralinės naudos. Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis teismas (toliau – LAT), turėdamas tikslą vienodinti visų teismų praktiką, 2000 m. gegužės 15 d. nutartyje taip pat konstatavo, jog „suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą nereiškia teisės reikalauti apginti nuo pažeidimų bet kieno teisę, o reiškia tik galimybę kreiptis į teismą dėl to, kad būtų apginta jo subjektyvi teisė arba įstatymų saugomas interesas“.

²² 1996 m. vasario 28 d. nutarimas, Valstybės Žinios. 1996. Nr. 20-537

²³ BverfGE 35, 382/401

²⁴ Muench I., Kunig Ph. Grundgesetzkommentar. Band 1. Muenchen, 2000. P. 1070

²⁵ Driukas A., Valančius V., Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. 2007. P. 15

Apibendrinant, darytina išvada, jog valstybės, turinčios teisinės valstybės statusą, vadovaudamosi tarptautinių teisės aktų nuostatomis bei vedamos teisinės valstybės vieno iš svarbiausių principų - garantuoti efektyvią pažeistų teisių gynybą, nacionaliniuose teisės aktuose yra įtvirtinusios bendro pobūdžio „asmens“ sąvoką. Tokiu būdu išvengiama situacijos, kai teisės kreiptis į teismą kelias užkertamas vienam iš teisinių santykių subjektų.

2. TEISĖS KREIPTIS Į TEISMĄ ĮGYVENDINIMO PROCESINĖ TVARKA

2.1. Atsisakymo priimti ieškinį pagrindų samprata

Teisės aktuose įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą jokiais būdais negali būti aiškinama kaip asmens galimybė kreiptis į teismą bet kokių būdu. Kaip ir bet kuri kita subjekcinė teisė, teisė kreiptis į teismą realizuojama tam tikra įstatymų nustatyta tvarka.²⁶ Vadovaujantis LR Konstitucijos 28 str. ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 2 str. 1 d., nacionaliniais teisės aktais asmeniui suteikta galimybė kreiptis į teismą gali būti tinkamai įgyvendinama tik laikantis nacionalinių įstatymų imperatyvų.

Taigi civilinio proceso įstatymai abejose šalyse numato tam tikras aplinkybes, lemiančias tinkamą teisės kreiptis į teismą realizavimą. LR CPK 137 str. 2 d. pateiktas baigtinis išsamus atsisakymo priimti ieškinį pagrindų sąrašas, kurį draudžiama aiškinti plečiant. Atsisakymas priimti ieškinį kitais šioje dalyje nenumatytais pagrindais yra neteisėtas ir laikytinas konstitucinės teisės kreiptis į teismą pažeidimu.²⁷ VFR CPK tokios teisės normos, deja, rasti negalime, kadangi atsisakymo priimti ieškinį pagrindai išdėstyti ne tik atskiruose kodekso straipsniuose, bet ir atskirose jo knygose.²⁸ Todėl VFR CPK būtina skaityti labai atidžiai ir sistemingai.

Pateikus ieškinį ne visada yra iškeliama civilinė byla. Nors nė viename iš abiejų šalių CPK nėra įtvirtintas atsisakymo priimti ieškinį pagrindų skirstymas, tačiau civilinio proceso teisės teorijoje pagal atitinkamus kriterijus teisės mokslininkai pateikia vienokį ar kitokį šių pagrindų skirstymą. Neišpildžius teisės kreiptis į teismą įgyvendinimui keliamų reikalavimų, teismas turi atsisakyti priimti ieškinį arba nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti.

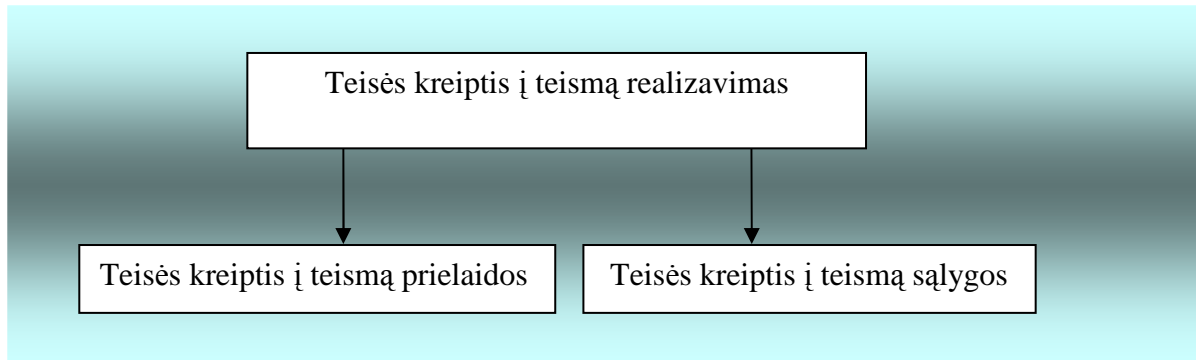
Lietuvoje teisę kreiptis į teismą lemiančios aplinkybės pagal jų nesilaikymo procesinius teisinius padarinius civilinio proceso teorijoje skirstomos į dvi grupes: teisės kreiptis į teismą

²⁶ LAT 2000 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje M. Jankauskas v. K. Blaževičius ir kiti, bylos Nr. 3K-3-203/2000

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius, 2004. P. 320

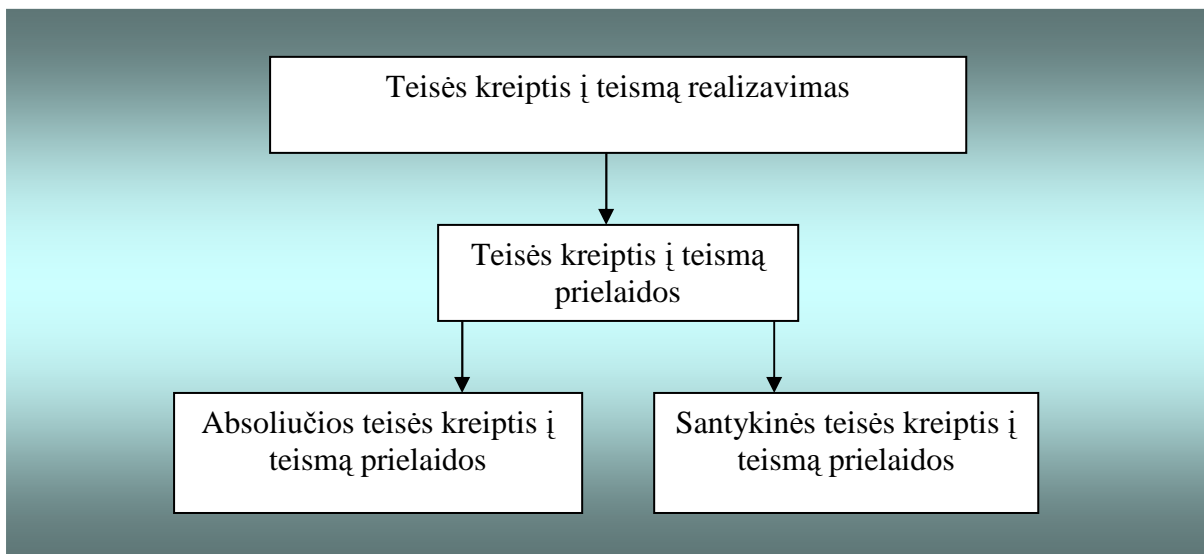
²⁸ VFR CPK sudaro 11 knygų

prielaidas ir šios teisės tinkamo įgyvendinimo sąlygas²⁹ (1 pav.). Teisės kreiptis į teismą prielaidos kitaip dar vadinamos nepašalinamomis kliūtimis kreiptis į teismą, o tinkamo įgyvendinimo sąlygos – pašalinamomis kliūtimis kreiptis į teismą. Savo ruožtu prielaidos ir sąlygos gali būti dviejų rūšių: teigiamos ir neigiamos.



1 pav. Aplinkybės, lemiančios teisės kreiptis į teismą realizavimą Lietuvoje

Vokietijos civilinio proceso teisės teorijoje taip pat galioja principas, jog asmens kreipimosi į teismą faktas nereiškia, kad teismas priims bet kurį ir bet kokia tvarka asmens pateiktą pareiškimą ir iškels civilinę bylą.³⁰ Tam, kad teismas priimtų sprendimą, nesvarbu pozityvų ar negatyvų, visų pirma, turi išnagrinėti asmens pateiktą ieškinį. VFR CPK numatyti atsakymo priimti ieškinį pagrindai vadinami procesinėmis prielaidomis civilinei bylai iškelti. Vienos šių prielaidų Vokietijos civilinio proceso teisės teorijoje vadinamos absoliučiomis (*Prozessvoraussetzungen*), o kitos santykinėmis (*Prozesshindernisse*)³¹ (2 pav.). Tai, ar pareiškus ieškinį yra visos absoliučios prielaidos, teismas turi patikrinti *ex officio*, o santykinės prielaidos tikrinamos tik esant atsakovo reikalavimui.



2 pav. Aplinkybės, lemiančios teisės kreiptis į teismą realizavimą Vokietijoje

²⁹Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius, 2004. P. 15

³⁰Stein F., Jonas M. Kommentar zur Zivilprozessordnung. 22 Auflage, 2003. P. 89

³¹Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. Vilnius, 1997. P. 37.

Dėl teisės kreiptis į teismą absoliučių prielaidų termino Vokietijoje buvo kilę ne mažai diskusijų. Iki šiol nėra visuotinai priimtino vienintelio teisinio termino joms įvardinti. Nepaisant idėjų pastangų suvienodinti teisės terminiją, teisės kreiptis į teismą absoliučios prielaidos išreiškiamos įvairiais teisiniais terminais: *Prozessvoraussetzungen* (prielaidos, kurioms esant teismas gali spręsti dėl bylos esmės), *Sachentscheidungs voraussetzungen* (teismo sprendimo dėl bylos esmės priėmimo prielaidos), *Sachurteils voraussetzungen* (teismo sprendimo priėmimo dėl ieškinio teisinio pagrįstumo prielaidos). Dažniausiai teisinėje literatūroje galima rasti *Prozessvoraussetzungen* terminą³², tačiau dr. O. Buelow labiau linkęs vartoti *Sachentscheidungs voraussetzungen*, nes *Prozessvoraussetzungen* neatitinka teisinio aiškumo ir tikslumo kriterijaus. Jo nuomone, įstatymų leidėjo teisės aktuose numatytos prielaidos garantuoja tik teismo sprendimo priėmimą byloje, o ne tai, kad bet kuriuo atveju bus pradėtas civilinis procesas teismui pateikus ieškinį. Pasak, dr. O. Buelow tikslingiau būtų vartoti *Sachentscheidungs voraussetzungen* terminą.

Taip pat teisinėje literatūroje galima rasti teismo sprendimo priėmimo dėl ieškinio teisinio pagrįstumo prielaidų terminą (*Sachurteils voraussetzungen*), nors jis kritikuojamas dėl jo siaurino pobūdžio teismo procesinių dokumentų priėmimo aspektu (vok. *das Urteil* – teismo sprendimas). Tačiau teismas gali priimti ne tik sprendimą, bet ir nutartį, tikrinant ieškinio leistinumą.

Esant teisinių terminų painiavai civilinio proceso teisės moksle, prof. Dr. A. Trunk atkreipia dėmesį į tai, jog būtina skirti *Prozessvoraussetzungen* nuo vadinamųjų *Prozesshandlungsvoraussetzungen* (teisinę reikšmę turinčių veiksmų galiojimo sąlygų), lemiančių proceso metu šalies atliktų teisinių veiksmų galiojimą, pvz., ieškinio atsisakymą, taikos sutarties sudarymą ir kt. Tačiau svarbu nepamiršti tai, jog ne retais atvejais *Prozessvoraussetzungen* ir *Prozesshandlungsvoraussetzungen* sutampa, pvz., procesinis teisnumas ir procesinis veiksnumas. Jeigu šalis neturi procesinio teisnumo, jos atžvilgiu negali būti priimtas teismo sprendimas dėl ieškinio teisinio pagrįstumo. Tuo pačiu ji negalėtų atlikti jokių galiojančių teisinę reikšmę turinčių veiksmų.

Vokietijos civilinio proceso teisės moksle teisės kreiptis į teismą absoliučios prielaidos skirstomos į keturias grupes: prielaidos, susijusios su proceso šalimis; prielaidos, susijusios su teismu; prielaidos, susijusios su ginčo dalyku; prielaidos, taikytinos ypatingajai teisenai.³³ Absoliučiomis prielaidomis laikytinos bylų priskirtinumas teismui, teisingumas, šalių procesinis

³² Buelow O. Die Lehre von den Prozesseinreden und Prozessvoraussetzungen. Giessen, 1868. P. 6.

³³ Musielak H. J.. Grundkurs ZPO, 7 Auflage. Muenchen 2004. P. 71.

teisnumas ir procesinis veiksnumas, *res judicata* ir *lis aliter pendens*. Santykinėmis traktuojamos arbitražinis susitarimas ir teismo išlaidų užstato sumokėjimas.

Atsisakymo priimti ieškinį pagrindai abiejose šalyse civilinio proceso teisės moksle taip pat yra skirstomi į bendruosius ir specialiuosius.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso teisės moksle bendrieji pagrindai suprantami kaip taikomi abiem civilinio proceso teisenoms – ir ginčo teisenai, ir ypatingajai teisenai.³⁴

Kadangi magistro baigiamojo darbo tikslas yra analizuoti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinę tvarką apskritai, sąlygų priskirtinumo bendrųjų ar specialiųjų sąlygų grupei nedetalizuosime.

2.2 Atsisakymo priimti ieškinį pagrindai Lietuvos Respublikos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose

2.2.1. Civilinės bylos priskirtinumas

Lietuvai ir Vokietijai esant teisinėmis valstybėmis, kiekvienoje iš šalių nacionaliniais teisės aktais yra sukurtas pažeistų asmens teisių gynimo mechanizmas. Svarbu pažymėti, jog šį gynimo mechanizmą sudaro ne tik teismai, bet ir kitos institucijos, todėl kiekvieną kartą kilus ginčui, būtina nustatyti, ar ginčo nagrinėjimas iš tikrųjų yra teismų jurisdikcijoje. Šį faktą padeda nustatyti žinybingumo arba kitaip vadinamasis priskirtinumo institutas, kuris suprantamas kaip teisės normų nustatyta institucijų kompetencija nagrinėti vienokio ar kitokio pobūdžio ginčus (kokiai institucijai priklauso nagrinėti bylą).³⁵ Vadovaujantis civilinio proceso teisės teorija bei teismų praktika, galima teigti, jog civilinių bylų žinybingumas – tai bylų visumos priskyrimas teismo kompetencijai.

Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog civilinių bylų priskirtinumas teismams yra skirtas ne tik atriboti teismų ir kitų teisinių ginčus nagrinėjančių institucijų jurisdikciją, bet ir skirtingos kompetencijos teismų kompetenciją.³⁶ Pažeidus bylos priskirtinumo taisykles, LAT praktika teisinių pasekmių atžvilgiu nėra vienoda. Vienas iš galimų variantų yra tai, jog bendrosios kompetencijos teismas, nustatęs, jog jo žinioje esančią bylą yra kompetentingas nagrinėti administracinis teismas, pareiškimą turi palikti nenagrinėtu.³⁷ Tačiau atsižvelgiant į tai, kas minėta, šis bylos priskirtinumo teismams taisyklių pažeidimo rezultatas nėra vienintelis. Praktika rodo, jog priėmus ieškinį nesilaikant bylos priskirtinumo taisyklių, teismas neturi teisinio

³⁴ Vėlyvis S., Abromavičienė G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos//Jurisprudencija, 2006, t. (80), P. 123-133

³⁵ LAT CBS išplėstinė teisėjų kolegija. 2002 m. vasario 5 d. nutartis. Bylos Nr. 3K-7-518/2002 m., kat. 85.1

³⁶ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II tomas. Vilnius, 2006. P. 91

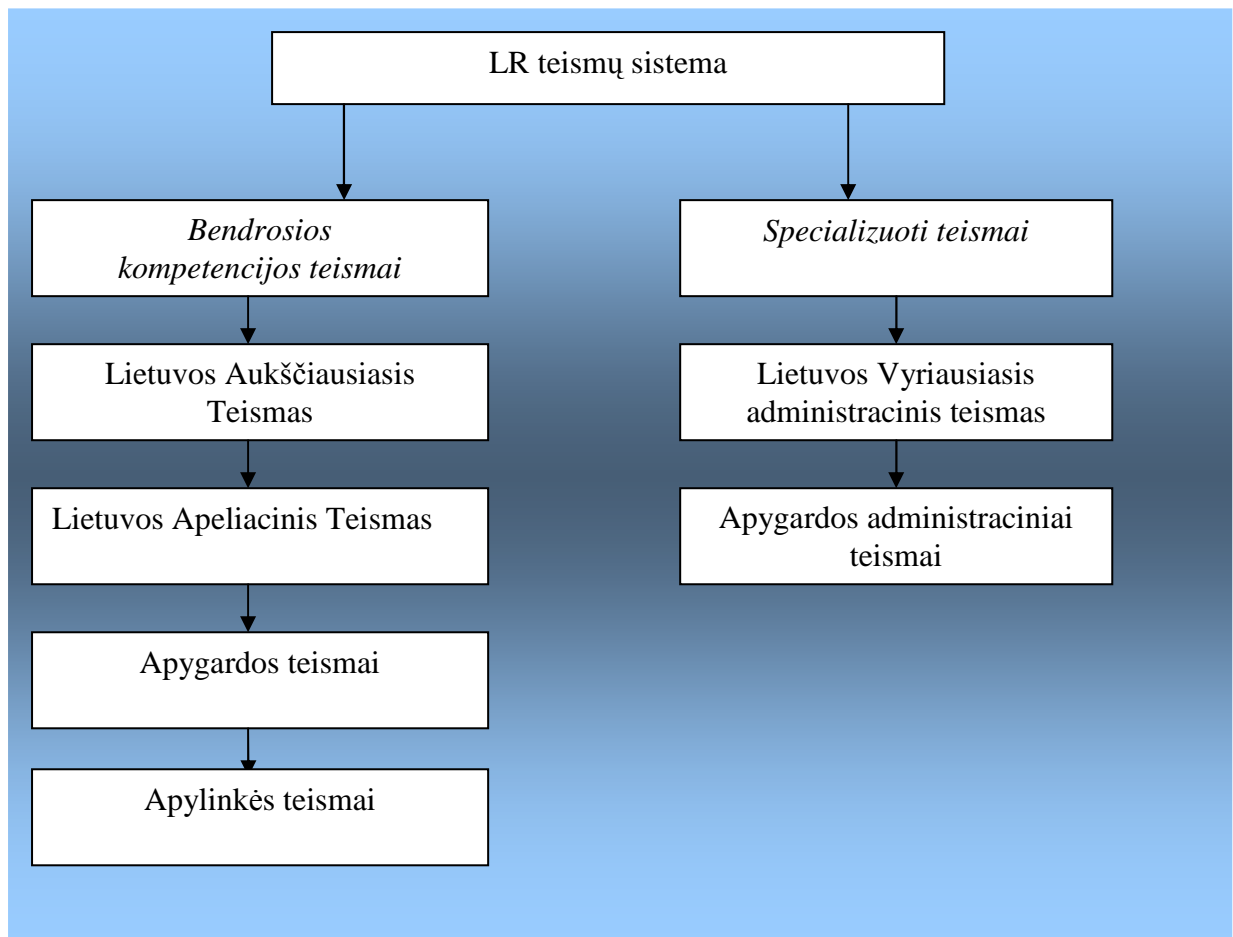
³⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis. Nr. 3K-3-508/2002. kat. 105

pagrindo civilinės bylos nagrinėjimą tęsti ir bylą spręsti iš esmės, todėl ją turi nutraukti vadovaujantis LR CPK 293 str. 1 p. Ši nuostata taikoma tuo atveju, kai klausimas yra priskirtas nagrinėti ne teismui, arba nors yra priskirtas nagrinėti teismui, bet turi būti nagrinėjamas ne civilinio, o baudžiamojo proceso tvarka.³⁸ Be minėtų teisinių padarinių, taip pat galimas teismo sprendimo ar nutarties naikinimas ir bylos perdavimas nagrinėti administraciniam teismui.³⁹ Kilus abejonių dėl bylos priskirtinumo, pagal LR CPK 36 str. 2 d., teismas gali kreiptis į specialiąją teisėjų kolegiją, kurią sudaro LAT CBS pirmininkas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko pavaduotojas bei po vieną šių teismų pirmininkų paskirtą teisėją. Ši speciali teisėjų kolegija išsprendžia bendrosios kompetencijos teismo ir administracinio teismo ginčus dėl teisingumo. Vadovaudamasi LR CPK 36 str. 3 d., prašymą ar nutartį speciali teisėjų kolegija privalo išnagrinėti per 10 dienų nuo prašymo ar nutarties gavimo, nekviessdama į posėdį byloje dalyvaujančių asmenų. Priešingai nei Lietuvoje, Vokietijos civilinio proceso įstatymai nenumato jokios specialios teisėjų kolegijos teisingumo klausimams spręsti. Ieškinį gavęs teismas pats sprendžia dėl ieškinio nagrinėjimo teisme.

Išanalizavus Lietuvos ir Vokietijos nacionalinių teisės aktų nuostatas, matome, jog teismų sistemos yra gana skirtingos šiose šalyse. Todėl manome, kad siekiant aiškumo atskiriant teismų kompetencijas, būtų tikslinga jas pavaizduoti grafiškai (3 ir 4 pav.):

³⁸ LAT 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis Nr. 3K-3-458/2006. kat. 20.1; 94.2.1; 118.3

³⁹ LAT 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis Nr. 3K-3-674/2005. Kat. 94.2.1



3 pav. Lietuvos Respublikos teismų sistema

LR Konstitucijos 109 str. 1 d. ir Vokietijos Pagrindinio įstatymo 92 str. 1 d. yra numatyta, jog teisingumą vykdo tik teismai. Pagal LR Konstitucijos 111 str. bei Teismų įstatymo 12 str., Lietuvos Respublikos teismai yra Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos Apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai. Administracinių, darbo, šeimos ir kitų kategorijų byloms nagrinėti pagal įstatymą gali būti įsteigti specializuoti teismai.

Tuo tarpu Vokietijoje teismų sistema yra kur kas sudėtingesnė. Egzistuoja taip vadinamoji „įprastinė jurisdikcija“, atitinkanti lietuviškąjį terminą „bendroji kompetencija“, kurią sudaro baudžiamoji ir civilinė jurisdikcija.⁴⁰ Šioje srityje sprendimus priima apylinkės teismai (vok. *Amtsgerichte*), apygardos teismai (vok. *Landgerichte*), Aukščiausiasis žemės teismas (vok. *das Oberlandesgericht*) ir aukščiausios instancijos teismas VFR Aukščiausiasis Teismas, kitaip dar vadinamas Federaliniu Teisingumo teismu (vok. *das Bundesgerichtshof*). Be bendrosios kompetencijos šalia egzistuoja keturios specializuotos: administracinė jurisdikcija (ją atstovauja administraciniai teismai (vok. *Verwaltungsgerichte*), Aukščiausiasis administracinis teismas (vok. *das Oberverwaltungsgericht*), arba Aukščiausiasis federalinis administracinis teismas, kitaip dar vadinamas Administraciniu teisingumo teismu (vok. *das Bundesverwaltungsgericht*), finansinė

⁴⁰ Musielak H. J.. Grundkurs ZPO, 7 Auflage. Muenchen 2004. P. 17

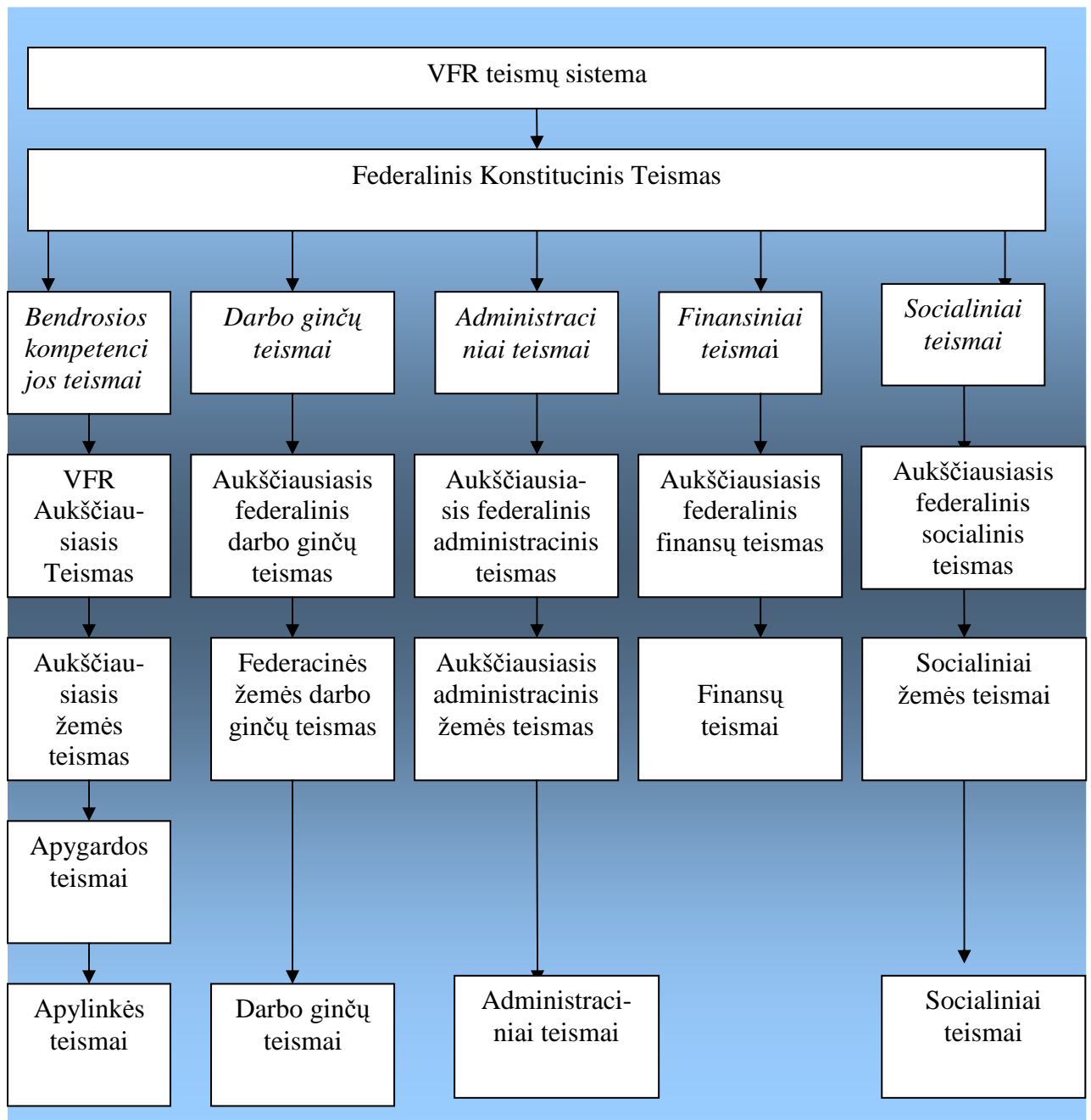
jurisdikcija (kurią atstovauja finansiniai teismai (vok. *Finanzgerichte*) ir Aukščiausiasis federalinis finansinis teismas (vok. *das Bundesfinanzhof*)), darbo jurisdikcija (ją atstovauja darbo teismai (vok. *Arbeitsgerichte*), apygardos darbo teismas (vok. *das Landesarbeitsgericht*) ir Aukščiausiasis federalinis darbo ginčų teismas (vok. *das Bundesarbeitsgericht*)) bei socialinė jurisdikcija (kurią atstovauja socialiniai teismai (vok. *Sozialgerichte*), socialiniai žemės teismai (vok. *Landessozialgerichte*) ir Aukščiausiasis federalinis socialinis teismas (vok. *das Bundessozialgericht*)).

Ypatingą vietą VFR teismų sistemoje užima Federalinis Konstitucinis Teismas. Vadovaujantis LR Konstitucijos ir LR Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatomis, Konstitucinis Teismas yra savarankiška ir nepriklausoma institucija, turinti ypatingus įgaliojimus garantuoti LR Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą. Tuo tarpu Vokietijoje Federalinis Konstitucinis Teismas yra ne tik Pagrindinio įstatymo sergėtojas, oficialusis jos aiškintojas bei teisės garantas, bet ir aukščiausia teisminės valdžios institucija, vaidinanti svarbų vaidmenį ginant asmenų teises ir laisves. VFR Pagrindinio įstatymo 93 str. 1 d. 4a p. įgalina kiekvieną asmenį, manantį, jog viešosios valdžios institucijos pažeidė vieną iš pagrindinių jo teisių arba teisių, nurodytų atitinkamuose 93 str. 1 d. 4a p. straipsniuose, paduoti konstitucinį skundą. Daugeliu atvejų tai leidžia užginčyti Aukščiausiojo Teismo sprendimą, o tai leidžia Federaliniam Konstituciniam Teismui tam tikra prasme tapti aukščiausia teismine institucija, įgaliota užtikrinti, kad visi federaliniai aukščiausieji teismai vienodai interpretuotų konstitucines normas.⁴¹

Lietuvoje apie konstitucinį skundą taip pat kalbama, ir jau ne mažai metų. LR Konstitucinio Teismo pirmininkas E. Kūris neabejoja, kad ir mūsų valstybėje bus teisiškai įtvirtinta individualaus konstitucinio skundo galimybė. Tačiau prieš imantis iniciatyvos ką nors keisti, privalu mąstyti ir apie tai, kokiais klausimais individualus konstitucinis skundas galėtų būti pateikiamas, kokia turėtų būti ir kreipimosi, ir skundo nagrinėjimo tvarka, koks būtų Konstitucinio Teismo darbo krūvis, pagaliau kiek šitai kainuos, kokios organizacinės ir infrastruktūros pertvarkos prireiks. Beje, tam būtina Konstitucijos pataisa.⁴²

⁴¹ Kolektyvinė monografija. Šiuolaikinė Konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reglamentavimą. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2005. P. 127

⁴²http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=460&zurnalas=2&tem=AKTU_ALIJOS&zur_id=9; prisijungimo laikas: 2007 10 03



4 pav. VFR teismų sistema

Šis atsisakymo priimti ieškinį pagrindas įtvirtintas LR CPK 137 str. 2 d. 1 p. ir yra neatsiejamai susijęs su ieškinio priskyrimu nagrinėti jį teisme civilinio proceso tvarka. Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje šis pagrindas priskirtinas prie teisės kreiptis į teismą teigiamų prielaidų. Vokietijos civilinio proceso teisės moksle⁴³ taip pat yra išsikiriamas kilusio ginčo žinybingumas teismams kaip viena iš ieškinio priėmimo teisme sąlygų. Kaip teigia vokiečių

⁴³ Hans - Joachim Musielak, pateikdamas konkrečių aplinkybių priskirtinumą sąlygų, susijusių su teismu grupei, taip pat išskiria ieškinio nagrinėtinumą teisme.

civilinio proceso teisės daktaras W. Grunsky⁴⁴, pirmasis žingsnis gavus ieškinį teisme yra jo žinybingumo teismui nustatymas. Teismas *ex officio* yra įpareigotas išsiaiškinti, ar ginčas priskirtinas teismo jurisdikcijoje ir kokia procesine tvarka jis privalo būti nagrinėtinas.

Pagal institucijų, turinčių teisę nagrinėti bylą, kiekį, priskirtinumas gali būti skirstomas į vienetinį ir dauginį. Vienetinio priskirtinumo atveju, konkretų ginčą nagrinėti gali tik viena institucija, pavyzdžiui teismas. Tuo tarpu dauginis priskirtinumas apima keletą institucijų ir savo ruožtu yra skirstomas dar į kelias rūšis, pavyzdžiui, teisės normose numačius keletą institucijų, galinčių nagrinėti konkretų kilusį ginčą, susiduriame su alternatyviuoju priskirtinumu, nes asmuo, siekdamas išspręsti ginčą turi teisę pasirinkti į kurią instituciją jis kreipsis dėl pažeistos teisės. Tačiau svarbu suvokti faktą, jog pasinaudojus teise kreiptis į vieną iš institucijų, prarandama teisė kreiptis į numatytas likusias institucijas. Šis principas jokių būdu negali būti traktuojamas kaip teisės kreiptis teisminės gynybos ribojimas. Pasirinkus galimybę ginčą spręsti arbitraže ir įsiteisėjus arbitražo sprendimui, teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos su tapačiu ieškiniu asmuo jau negali realizuoti, kadangi šią savo teisę įgyvendino pasirinkdama ginčo sprendimo arbitraže būdą.

LR CPK 22 str. 1 d. įsakmiai nurodo, jog ginčai, kylantys iš civilinių, šeimos, darbo, intelektinės nuosavybės, bankroto, restructūrizavimo ir kitų privatinių teisinių santykių, nagrinėtini civilinio proceso tvarka. Priešingai šiai nuostatai, VFR CPK nėra tiesiogiai įtvirtintos tokio pobūdžio teisinės nuostatos. Vokietijos Teismų santvarkos įstatymo 13 str. numatyta abstraktesnio pobūdžio teisės norma, numatanti, jog civiliniuose teismuose yra nagrinėjami visi teisiniai ginčai, kurie nepriskirtini baudžamiesiems, administraciniams teismams, ar atitinkamoms administracinėms įstaigoms bei tiems ginčams, kuriems federacijos teisė nenumato specialiųjų teismų įsteigimo ar jau esamų kompetencijos. Civiliniams ginčams spręsti Vokietijoje yra dvi skirtingos teisingumo (teisingumo vykdymo) institucijos – civiliniai teismai (vok. *die Zivilgerichte*), priskirtini bendrosios kompetencijos teismams, ir darbo ginčų teismai (vok. *die Arbeitsgerichte*).

Darbo ginčų teismai Vokietijoje pirmą kartą buvo įkurti vadovaujantis 1926 m. gruodžio 23 d. Darbo ginčų teismų įstatymu (*das Arbeitsgerichtsgesetz*). Darbo ginčų teismai veikia nepriklausomai nuo bendrosios kompetencijos teismų ir atlieka reikšmingą vaidmenį teismų sistemoje, kadangi nagrinėja teisinius ginčus tarp kolektyvinės sutartis sudariusių šalių bei trečiųjų asmenų, dėl darbo teisinių santykių atsiradimo ar pasibaigimo, taip pat kilusius ginčus tarp darbdavio ir darbuotojo, kiek tai susiję su neteisėtų veiksmų atlikimu darbo santykiuose ir pan. (VFR Darbo ginčų teismų įstatymo 2 str.).

⁴⁴ Grunsky W. Zivilprozessrecht. Muenchen 2003. P. 52.

Darbo ginčų teismų kompetencijai priklauso tik tie civilinės teisės ginčai, kurie su darbo santykiais susiję taip glaudžiai, jog dažniausiai iš jų ir yra kilę. Darbo ginčų teismų kompetencijai priklausantys nagrinėti darbo klausimai yra išvardyti Darbo ginčų teismų įstatymo 2, 2 a ir 3 straipsniuose. Visi kiti civiliniai ginčai priklauso civilinių teismų kompetencijai. Taigi Vokietijoje civilinių teisinių ginčų nagrinėjimas bendrosios kompetencijos ir Darbo ginčų teismuose yra svarbus ginčo priskirtinumo nagrinėti teisme klausimas.⁴⁵

Abiejose šalyse labai svarbu atskirti bendrosios kompetencijos teismų žinybingumą nuo kitų teismų. Atsižvelgiant į teismų rūšių skaičių, Lietuvoje ši situacija yra kiek paprastesnė nei Vokietijoje. Kadangi be bendrosios kompetencijos teismų Vokietijoje dar yra administraciniai teismai, darbo teismai, finansų teismai ir socialiniai teismai, aiški teismų kompetencijų takoskyra yra būtina, siekiant įgyvendinti tinkamą ir teisėtą bylos nagrinėjimą.⁴⁶

Jei kilęs ginčas yra nežinybingas teismui, teismas turi atsisakyti priimti ieškinį. Jei vis dėlto civilinė byla yra iškeliama, tai vadovaujantis LR CPK 293 straipsnio 1 punktu, ji turi būti nutraukta tiek tais atvejais, kai teismas nėra žinybingas nagrinėti bylą, tiek ir tais, kai ji turi būti nagrinėjama ne civilinio proceso tvarka, o taikant kitą savarankišką proceso formą teisme. Priešingu atveju bus pažeistas civilinio proceso teisėtumo principas. Kaip pavyzdį dėl savarankiškos procesinės tvarkos galima paminėti vieną iš Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo nutarčių⁴⁷, kurioje nagrinėjo CPK normų, reglamentuojančių ieškinio priėmimo problematiką 137 str. 2 d. 1 p. aspektu. Ieškovas Latvijos Respublikos draudimo akcinės bendrovės „Balta“ padavė ieškinį dėl išreikalavimo iš svetimo neteisėto valdymo motyvuodamas, kad 2003 m. buvo pavogtas automobilis „Mazda 626“. Dėl automobilio vagystės (identifikacinių numerių suklastojimo) Vilniaus rajono PK buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Kadangi baudžiamojoje byloje nėra priimtas nuosprendis arba galutinis nutarimas, transporto priemonė yra likusi pas atsakovą. LAT Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos priimtas nutartis atsisakyti priimti ieškinį CPK 137 str. 2 d. 1 p. pagrindu, paliko nepakeistas, nes pareigūnų patikrinimo metu nustačius automobilio kėbulo numerio suklastojimą, jis tapo nusikalstamos veikos dalyku. Pradėjus ikiteisminį tyrimą, pradeda veikti Baudžiamojo proceso kodekso normos, reglamentuojančios visus klausimus, tarp jų ir dėl daikto sugražinimo. Todėl civilinio proceso tvarka šiam teisiniui ginčui spręsti netaikytina.

Ginčo priskirtinumo nagrinėti teisme faktą nustato pats teismas *ex officio*.⁴⁸ Teismo iniciatyvą netiesiogiai akcentavo ir LAT teisėjų senatas, 1998 m. gegužės 15 d. nutarimu,

⁴⁵ Jauernig O. Zivilprozessrecht. 28 Auflage. Muenchen, 2003. P. 21

⁴⁶ Ten pat. P. 19

⁴⁷ LAT 2006 m. gegužės 15 d. nutartis. Nr. 3K-3-335/2006. Kat. 106.7.1.

⁴⁸ Grunsky W. Zivilprozessrecht. Muenchen 2003. P. 52.

aprobudamas 1998 m. sausio 5 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartį.⁴⁹ Ši teismo teisė laikoma viena iš teismo nepriklausomumo garantijų,⁵⁰ tačiau ja naudodamasis teismas negali veikti *contra legem*, kai įstatyme aiškiai nurodytas ginčo nepriskirtinumas teismui.

Akcentuotina LR CPK antstolių ar notarinių veiksmų apskundimo teismui tvarka. Be visų aplinkybių, lemiančių tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, lemiančią reikšmę turi LR CPK 512 str. nustatytas maksimalus trisdešimties dienų terminas skundui paduoti. LR CPK 512 str. nustatytas dešimties dienų skundų dėl antstolių ar notarinių veiksmų padavimo terminas, kuris skaičiuotinas nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, nėra naikinamasis, todėl asmeniui, šį terminą praleidusiam dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, LR CPK 78 str. nustatyta tvarka praleistas terminas gali būti atnaujintas. Tuo tarpu pasibaigus LR CPK 512 str. nustatytam trisdešimties dienų terminui, suinteresuotas asmuo netenka teisės paduoti teismui skundą dėl antstolių ar notarinių veiksmų.⁵¹ Taigi jeigu nuo skundžiamo antstolio ar notarinio veiksmo atlikimo praėjo daugiau kaip trisdešimt dienų, skųsti teismui tokį veiksmą jau negalima. Vadovaudamasis LR CPK 137 str. 2 d. 1 p. ir 512 str., teismas privalo atsisakyti priimti skundą, paduotą pasibaigus nustatytam trisdešimties dienų terminui. Gali kilti abejonių, ar tokiu būdu nebus pažeidžiama asmens, manančio, kad jo teisės yra pažeistos, teisė kreiptis į teismą, įtvirtinta nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose. Tačiau svarbu pažymėti, jog įtvirtintos teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinę tvarką nustato specialūs įstatymai – LR CPK ir kiti įstatymai, todėl šią teisę būtina įgyvendinti laikantis įstatymų nustatytos procesinės tvarkos.⁵²

Sprendžiant klausimą dėl bylų priskirtinumo, teismui neretai pasitaiko situacija, kai susiduriama su įstatymų kolizija. Dažniausiai pasitaikantis atvejis yra kelių reikalavimų sujungimas į vieną, kai vieni iš jų priskirtini nagrinėjimui teisme, o kitus numatyta spręsti neteisminėse institucijose. LR CPK 24 straipsnio 1 dalis numato iškilusios problemos sprendimą, imperatyviai konstatuojant, jog jeigu byloje yra sujungiami keli tarpusavyje susiję reikalavimai, iš kurių nors vienas yra priskirtas teismui, tai visi reikalavimai turi būti nagrinėjami teisme.

Jeigu teismas yra nežinybingas nagrinėti ginčą, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį arba pareiškimą, nes bylų priskirtinumas Lietuvoje priklauso vienai iš teisės kreiptis į teismą prielaidų, o Vokietijoje – vienai iš privalomų išpildyti prielaidų, susijusių su teismu, grupei. Bylos nepriskirtinumo faktui paaiškėjus tik bylos nagrinėjimo metu, Lietuvos Respublikoje

⁴⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 1998 m. sausio 5 d. nutartis dėl LR CPK teisės normų aiškinimo ir taikymo, nagrinėjant civilines bylas pagal ieškinius užsienio valstybėms. Šioje nutartyje numatyta, jog klausimą, ar teismas yra kompetentingas nagrinėti civilinę bylą, kai ieškinytis pareiškiamas užsienio valstybei, turi nustatyti pats teismas, nes pagal CPK 150 straipsnio (2002 m. CPK 137 straipsnis) prasmę bylos žinybingumą ir teisingumą įvertina teisėjas *ex officio*.

⁵⁰ Mikelėnas V. Civilinis procesas I. 1997, Vilnius. P. 251

⁵¹ LAT CBS 2003 m. birželio 26 d. konsultacija. Nr. 13-84. Teismų praktika. Nr. 19. P. 265-266

⁵² LAT 2007 m. balandžio 19 d. nutartis. *Z.R.B. v. R.K., V.J* Nr. 3K-3-185/2007. Kat. 128.11, 129.11

vadovaujantis CPK 293 str. 1 p. tiek tais atvejais, kai byla nagrinėti yra žinybinga neteisminė institucija, tiek tais atvejais, kai ji priskirtina teismo kompetencijai, tačiau nagrinėtina ne civilinio proceso tvarka, o kita savarankiška proceso forma teisme.

Vadovaujantis civilinio proceso įstatymais, teismas, atsisakęs priimti ieškinį dėl jo nenagrinėtinumo teisme, priima motyvuotą nutartį, ir vykdydamas imperatyvias įstatymų normas, privalo nurodyti, į kurią instituciją turi kreiptis ieškovas, kad jo ieškinys būtų priimtas ir nagrinėjamas.

2.2.2. Ieškinio neteisingumas teismui

Teismui *ex officio* išsiaiškinus, kad ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme civilinio proceso tvarka, kitas žingsnis priimant ieškinį teisme yra konkretaus ginčą nagrinėsiančio teismo parinkimas pagal specialiąsias taisykles, sudarančias teisingumo institutą.

Įstatymų leidėjas teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos tiesiogiai sieja su konkrečios bylos priskirtinumu teismo kompetencijai.⁵³ Ieškinio neteisingumas teismui – tai Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso kodeksuose numatytas atsisakymo priimti ieškinį pagrindas.

Šio atsisakymo priimti ieškinį pagrindo teisinis reguliavimas nagrinėtinų šalių civilinio proceso kodeksuose skiriasi: Lietuvoje jis tiesiogiai įtvirtintas 137 str. 2 d. 2 p., o VFR CPK 1 str. galima rasti tik blanketinio pobūdžio teisės normą, nukreipiančią į Vokietijos Teismų santvarkos įstatymo (vok. *das Gerichtsverfassungsgesetz*) nuostatas.

Civilinio proceso teisės teorijoje pateiktame aplinkybių, lemiančių tinkamą asmens teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, skirstyme, šis atsisakymo priimti ieškinį pagrindas Lietuvoje priskiriamas vienai iš teigiamų teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlygų, o Vokietijoje laikomas viena iš privalomų išpildyti prielaidų, susijusių su teismu.

Atsisakymas priimti ieškinį dėl jo neteisingumo atitinkamam konkrečiam teismui, galimas tuomet, kai byla priskirtina nagrinėti bendrosios kompetencijos teismuose, tačiau ieškinys paduodamas nesilaikant civilinio proceso kodekse įtvirtintų imperatyvių rūšinio ar teritorinio teisingumo taisyklių.⁵⁴

Pagal Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso kodekso nuostatas teisingumas yra kelių rūšių: rūšinis (dalykinis), teritorinis ir funkcinis.

Pagal rūšinio teisingumo taisykles, visų pirma, išsprendžiamas byla nagrinėsiančios teismų sistemos grandies klausimas, t. y. kurios grandies – apylinkės ar apygardos - teismas byla

⁵³ Vėlyvis S., Abromavičienė G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos//Jurisprudencija, 2006, t. (80), P. 123-133

⁵⁴ Musielak H. J. Grundkurs ZPO, 7 Auflage. Muenchen 2004. P. 40

nagrinės kaip pirmoji instancija. LR CPK 26 str. 1 d. numatyta, jog visas civilines bylas pirmąją instancija nagrinėja apylinkės teismai, numatant tam tikras išimtis. Kaip jau minėta, VFR CPK tokios konkrečios nuostatos neturi, tačiau nurodytos teisės normos Vokietijos teismų santvarkos įstatyme (23, 23a ir 71 straipsniai) bei Vokietijos federacinių vienetų – žemių įstatymuose šį klausimą išsprendžia reglamentuodami, kokius ginčus nagrinėja apylinkės teismai, ir kokius apygardos teismai. Pavyzdžiui, ieškinio sumos dydis abiejose šalyse lemia teismų sistemos grandies pasirinktinumą: jeigu Lietuvoje ieškinio suma didesnė kaip vienas šimtas tūkstančių litų, numatant tam tikras išimtis (LR CPK 27 str. 1 p.), o Vokietijoje – didesnė nei penki tūkstančiai eurų, kaip pirmosios instancijos teismas bylą nagrinėja apygardos teismas (Vokietijos teismų santvarkos įstatymo 23 str. 1 d.). Iki 1993 m. Vokietijoje bylų priskirtinumą apygardos teismams taip pat lėmė ir teisinio ginčo pobūdis. Kriterijus, nukreipiantis bylas apygardų teismų kompetencijai, buvo neturtinis ginčo pobūdis.⁵⁵

Atskiriant apylinkės ir apygardos teismų kompetenciją, Lietuvoje ir Vokietijoje laikomasi atvirkštinio principo. Reglamentuojant ginčų priskirtinumą konkrečiai bendrosios kompetencijos teismų grandžiai, LR CPK 26 straipsnio 1 dalis numato, jog su tam tikromis išimtimis visas civilines bylas pirmąją instancija nagrinėja apylinkės teismai. 27 ir 28 straipsniuose atitinkamai nustatyti apygardos teismų ir Vilniaus apygardos teismo kompetencijoje esantys ginčai, nagrinėtini juose kaip pirmosios instancijos teismuose. Tuo tarpu Vokietijoje reglamentuojant ginčų priskirtinumą apylinkės ir apygardos teismams, Teismų santvarkos įstatymo 23, 23a ir 23b straipsniuose vadovaujamosi atvirkštiniu principu – įsakmiai išvardijamos ginčų rūšys, nagrinėtinos apylinkės teismuose kaip pirmosios instancijos teismuose. Taip pat Teismų santvarkos įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje yra numatyta visa eilė ginčų, priskirtinų išimtinai apylinkių teismų kompetencijai, neatsižvelgiant į ginčo vertės dydį. Sprendžiant klausimą dėl bylų priskirtinumo apygardos teismams, Vokietijos Teismų santvarkos įstatymo 71 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog visi ginčai, kurie nenagrinėtini apylinkės teismuose kaip pirmosios instancijos teismuose, priklauso apygardos teismams. To paties straipsnio antroje dalyje nustatyta išimtinė apygardos teismų kompetencija, suteikianti galimybę apygardos teismams kaip pirmosios instancijos teismams nagrinėti tam tikrų konkrečiai įvardintų rūšių ginčus, nepaisant ginčo vertės (t. y. ginčo vertė gali būti ir mažesnė negu 5000 eurų), pvz., ginčai, kylantys dėl teisėjams suteiktų tarnybinių įgaliojimų viršijimo arba dėl neteisėto teisėjų neveikimo ir kt.

Nepakanka nustatyti tik teismų sistemos grandies pagal rūšinio teisingumo taisykles. Remiantis teritorinio teisingumo taisyklėmis kompetencija yra paskirstoma tarp tos pačios grandies – atitinkamai apylinkės arba apygardos – teismų, priklausomai nuo nustatyto rūšinio

⁵⁵ Schilken E. Zivilprozessrecht, 4 Auflage. Muenchen, 2002. P. 159

teisingumo. Remiantis šia taisykle, išsprendžiamas klausimas, kuriame konkrečiame iš nustatytos teismų sistemos grandies teismų turi būti pateiktas ieškinys ir nagrinėjama byla.⁵⁶ Jeigu pagal teisės aktuose įtvirtintas nuostatas yra konstatuota, jog byla bus nagrinėjama apylinkės teisme, ginčas negali būti sprendžiamas bet kuriame apylinkės teisme. Teritorinio teisingumo taisyklės būtent ir tarnauja konkrečiam nustatytos teismų grandies teismui išaiškinti. Analogiškai nustatčius, kad byla turi būti nagrinėjama apygardos teisme, reikia nustatyti, kuris konkretus iš apygardos teismų sistemą sudarančių teismų bus kompetentingas nagrinėti byla.

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teisingumas – tai bendrosios kompetencijos teismams priskirtinų bylų paskirstymas tarp šios teismų sistemos grandžių teismos sistemos viduje (apylinkės ar apygardos) bei tarp tos pačios teismų grandies konkrečių teismų (nustatomas konkretus apylinkės, apygardos teismas).⁵⁷

Kiekvienam teismui yra priskiriama atitinkama teritorijos dalis, kurioje kilę ginčai nagrinėjami šiame teisme. Abejose šalyse išskiriamas bendrasis teritorinis teisingumas ir keletas jo rūšių. Lietuvoje ir Vokietijoje pagal Civilinio proceso kodeksų nuostatas (LR CPK – 29 str., VFR CPK – 13 str.) dėl bendrojo teisingumo yra taikomas principas, jog teritorinis teisingumas nustatomas pagal atsakovo gyvenamąją vietą (*forum domicile*), jei atsakovas yra fizinis asmuo. Ši bendroji taisyklė nustatyta atsižvelgiant į atsakovo interesus, nes dar nėra aišku, ar atsakovas yra tinkamas ir turi pareigą atsakyti į jam pareikštą reikalavimą.⁵⁸ Jei atsakovas juridinis asmuo, ieškinys paprastai pareiškiamas pagal juridinio asmens buveinę (LR CPK – 29 str., VFR CPK – 17 str.).

Pagal alternatyvųjį teritorinį teisingumą civilinio proceso įstatymai nagrinėjamosiose šalyse numato galimybę bylą nagrinėti dviejuose ar daugiau tos pačios grandies teismų. Susiklosčius tokio pobūdžio situacijai, vieną iš kompetentingų teismų pasirenka ieškovas (LR CPK 30 str. ir VFR CPK 35 str.). Sistemiskai aiškinant teisės normas, asmuo, kreipęsis į vieną iš jo pasirinktų teismų, netenka teisės su tapačiu ieškiniu kreiptis į kitą teismą.

Vadovaujantis išimtinio teisingumo taisyklėmis, ieškovas neturi teisės pasirinkti vieną iš kompetentingų teismų, taip pat šalys negali susitarti dėl teisingumo, nes išimtinio teisingumo numatytas atvejis yra imperatyviai nurodytas įstatymu. Išimtinį teisingumą reglamentuoja LR CPK 31 str. bei VFR CPK 24 str. Pavyzdžiui, LR CPK 419 ir VFR CPK 24 straipsniai numato, jog ieškinys dėl nekilnojamojo daikto paduodamas nekilnojamojo daikto buvimo vietos teisme.

Taip pat vienas iš teritorinio teisingumo rūšių yra sutartinis teisingumas. Vadovaujantis sutartinio teisingumo taisyklėmis, bylą nagrinėsiantį teismą pasirenka ginčo

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II tomas. Vilnius, 2006. P. 149

⁵⁸ Abromavičienė G. Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai//Jurisprudencija, 2007, 3(93). P. 55-59

šalys tarpusavio susitarimu. Sutartinį teisingumą ir jo taikymo neleistinumo atvejus numato LR CPK 32 str., tuo tarpu VFR CPK sutartinį teisingumą reglamentuojančias nuostatas talpina keliuose straipsniuose: VFR CPK 38 ir 40 straipsniai.

Remiantis funkcinio teisingumo taisyklėmis, siekiama nustatyti atitinkamą bylą nagrinėšančią teismų instanciją.⁵⁹ Tai reiškia, kad nustatoma, koks teismas turi teisę nagrinėti bylą kaip pirmoji, apeliacinė ir kasacinė instancija. Pavyzdžiui, LR teismų įstatymo 15 ir 19 straipsniuose bei VFR teismų santvarkos įstatymo 23, 23a ir 23b straipsniuose yra nurodoma, jog civilines bylas kaip pirmoji instancija nagrinėja apylinkių ir apygardų teismai ir pan.

Taigi ieškinio neteisingumas konkrečiam teismui yra įtvirtintas abiejų nagrinėtinų valstybių Civilinio proceso kodeksuose kaip atsisakymo priimti ieškinį pagrindas. Iš to seka, kad ieškinį padavus pažeidžiant teisingumo taisykles, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį. Teismas, atsisakydamas priimti ieškinį priima nutartį ir nurodo į kurią teismą turi kreiptis ieškovas,⁶⁰ kad galėtų apginti savo pažeistą teisę.

2.2.3. Įstatymų nustatytos tvarkos konkrečiai bylų kategorijai išankstinio bylos sprendimo ne teismine tvarka nesilaikymas

Lietuvoje šis atsisakymo pagrindas reglamentuojamas CPK 137 str. 2 d. 3 p. ir civilinio proceso teisės teorijoje priskiriamas prie teisės kreiptis į teismą teigiamų prielaidų. Civilinio proceso normos įpareigoja bylą nagrinėjančią teismą kiekvienu atveju *ex officio* patikrinti teisės kreiptis į teismą prielaidų buvimą. Priešingai Lietuvoje esančiam teisiniam reglamentavimui, VFR CPK privaloma išankstinė ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka nenumatoma. Tačiau 2000m. sausio 1 d. Vokietijoje įsigaliojo Civilinio proceso kodekso įgyvendinimo įstatymas (vok. *das Einfuehrungsgesetz zur Zivilprozessordnung - EGZPO*), suteikiantis teisę Vokietijos federaciniams vienetais – žemėms, tokią procedūrą numatyti žemės įstatymuose.

Tam, kad asmuo galėtų pasinaudoti įstatymų suteikta teise kreiptis į teismą, tam tikrai bylų kategorijai yra numatyta išankstinė ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka. Šiuo nagrinėjimo aspektu susiduriame su teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos ribojimu, kurio jokių būdu negalima suprasti kaip pačios teisės kreiptis į teismą ribojimo. Atsižvelgiant į šiuolaikinių teisinių santykių sudėtingumą, teisinių ginčų kiekybę, teismų darbo krūvį, kai kuriose valstybėse stengiamasi skatinti teisinių santykių subjektus teisinius ginčus spręsti neteisminiu keliu, nes bylinėjimasis teisme yra gana ilgas ir varginantis procesas, reikalaujantis daug ištvermės, dvasinės stiprybės bei nemažai išlaidų. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas viename iš savo

⁵⁹ Schilken E. Zivilprozessrecht, 4 Auflage. Muenchen, 2002. P. 157

⁶⁰ LR CPK 137 str. 3 d.; VFR CPK 281 str. 1 d.

sprendimų yra konstatavęs, jog ginčo ne teisme nagrinėjimas yra vienas optimaliausių būdų atkurti teisinę taiką tarp šalių, tuo pačiu racionaliau panaudojant pinigines lėšas bei laiko sąnaudas. Tai efektyvus pažeistos teisės gynimo būdas, operatyviai sprendžiant kilusį ginčą ir priimant atitinkamą sprendimą.⁶¹

LR CPK ir kitų įstatymų normos numato, jog prieš teisiniam ginčui patenkant į teismą, reikia pasinaudoti suteikiama galimybe ginčą išspręsti neteisiminiu keliu. LAT 1999 m. rugsėjo 29 d. nutartyje yra konstatavęs, „jog ginčo išankstinės neteisminės sprendimo tvarkos nustatymas įstatymu pats savaime nereiškia teisės kreiptis į teismą ribojimo ir kad išankstinės neteisminės sprendimo tvarkos nustatymas įgalina ginčus išspręsti mažesnėmis laiko ir finansinėmis sąnaudomis tiek suinteresuotiems asmenims, tiek pačiai valstybei“. Prioritetą teikiant teisinio ginčo sprendimui neteisiminiu keliu, svarbu akcentuoti tai, jog „reikalavimas laikytis išankstinės neteisminės bylos sprendimo tvarkos kiekvienu konkrečiu atveju turi būti nurodytas įstatyme ir tik juo pagrįstas“.⁶² Imperatyvią teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos ribojimo pagrindą nustatančią nuostatą įtvirtina LR CPK 22 str. 1 d., numatanti, jog „įstatymų numatytais atvejais gali būti nustatyta išankstinė ginčų sprendimo ne teisme tvarka“. Ši nuostata jokia būdu nereiškia, kad asmeniui, manančiam, jog jo teisės ar laisvės, ar įstatymo saugomi interesai yra pažeisti, užkertamas kelias juos ginti teismine tvarka. Ar asmens teisės, laisvės ar įstatymo saugomi interesai bus apginti teisme, priklauso nuo asmens veiksmų, t. y. jei asmuo vykdys jam įstatymo nustatytus reikalavimus, nepraleis teisiniam ginčui nagrinėti ne teisme tvarkos terminų, jis galės kreiptis į teismą.

Kalbant apie ribojimo principą, reikia pažymėti, kad galima išskirti du atvejus: pirma, išankstinė ginčų nagrinėjimo neteisiminiu keliu tvarka įstatymuose numatoma kaip privaloma ir antra, išankstinė neteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka įstatymuose numatoma kaip viena iš alternatyvų. Pirmuoju atveju, asmuo, nepasinaudojęs galimybe išspręsti ginčą neteisimine tvarka, nepraranda teisės kreiptis į teismą tik tuo atveju, jei po kreipimosi į teismą nėra pasibaigęs terminas ginčą išspręsti neteisimine tvarka. Jei terminas praleistas, teise kreiptis į teismą pasinaudoti jau negalima ir teismas, gavęs ieškinį, turi atsisakyti priimti jį LR CPK 137 str. 2 d. 3 p. pagrindu. Teismui vis dėlto priėmus ieškinį, pažeidžiant minėtą LR CPK normą, pradėtas procesas laikytinas neteisėtu ir vadovaujantis LR CPK 293 str. 2 d. numatytu pagrindu civilinė byla privalo būti nutraukta. Atrodytų, jog tokiu atveju, konstituciniu lygmeniu įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą yra ribojama. Tačiau nederėtų pamiršti svarbaus fakto, jog tokius neigiamus teisinius padarinius asmuo sau susikuria pats. Starto linijoje galimybė kreiptis į teismą suteikiama

⁶¹ BVerfG, 1 BvR 1351/01 vom 14.2.2007. http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20070214_1bvr135101.html
Prisijungta 2007 09 20

⁶² Vėlyvis S., Abromavičienė G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos//Jurisprudencija, 2006, t. (80). P. 122-133

kiekvienam asmeniui, o jos realizavimas priklauso nuo besikreipiančiojo asmens veiksmų. Užtikrinant teisių ir pareigų vienovę⁶³, kiekvienas asmuo, kuris naudojasi tam tikromis teisėmis, turi vykdyti jas legalizuojančias pareigas. Asmeniui yra suteikta galimybė teisės aktuose įtvirtintą teisę tinkamai įgyvendinti, o tai, ar asmuo šia galimybe pasinaudos, priklauso nuo asmens valios. Jei asmuo, siekdamas pasinaudoti galimybe kreiptis į teismą, neatliks adekvačių šios teisės tinkamam įgyvendinimui reikalaujamų veiksmų, jam liks tik susitaikyti su savo netinkamo elgesio teisiniais padariniais. LAT vienoje iš savo nutarčių yra konstatavęs, kad jeigu teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos ribojimai nustatyti įstatymais, jie nėra vertintini kaip asmens teisių pažeidimas.⁶⁴

Kaip rodo teismų praktika, ne visais atvejais yra praleidžiamas išankstinės ginčo sprendimo ne teisme tvarkos terminas, siekiant įgyvendinti teisę kreiptis į teismą, nepasinaudojus pirmąja. Priešingai anksčiau minėtai situacijai, šiuo atveju į teismą besikreipiančiajam asmeniui lieka atviras kelias į teismą kreiptis pakartotinai. Teismui atsisakius priimti asmens ieškinį vadovaujantis LR CPK 137 str. 2 d. 3 p. numatytu pagrindu, asmuo gali pasinaudoti numatyta išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka. Laiku įvykdžius šį reikalavimą, tapatus ieškiny s vėl gali būti pateiktas teismui.

Lietuvoje įstatymų leidėjas tam tikruose įstatymuose yra įtvirtinęs privalomą išankstinę ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarką. Išankstinį ginčo nagrinėjimą Lietuvos Respublikoje vykdo dviejų rūšių subjektai: specialiosios ne teismo institucijos ir tiesioginis kreditoriaus kreipimasis į skolininką. Pirmuoju atveju šias funkcijas įgyvendina specialiosios institucijos, pvz., tam tikriems ginčams, kylantiems prieš įregistruojant prekių ženklą⁶⁵, išduodant patentą⁶⁶ ar dizaino liudijimą⁶⁷ Valstybinio patentų biuro Apeliacinis skyrius. LR darbo kodekso (toliau – LR DK) 289 str. numato, jog darbo ginčų komisija yra privalomas pirminis organas, nagrinėjantis darbo ginčus, jeigu LR DK ar kiti įstatymai nenustato kitos ginčo sprendimo tvarkos. Kai darbuotojas, nesilaikydamas privalomos darbo ginčo išankstinės nagrinėjimo ne teisme (darbo ginčo komisijoje) tvarkos, dėl darbo ginčo išnagrinėjimo kreipiasi tiesiogiai į teismą, t. y. nesilaikydamas individualių darbo ginčų nagrinėjimo tvarkos, nustatytos LR DK 285, 289, 295 straipsniuose, ieškinio priėmimo teisme klausimas išsprendžiamas vadovaujantis LR CPK 137 str. 2 d. 3 p., 412 str. 1 d., ir teismas tokį darbuotojo ieškinį priimti atsisako.⁶⁸ Antruoju atveju labai svarbu nesusipainioti tiesioginio kreditoriaus kreipimosi į skolininką (pvz. reikalaujant paneigti

⁶³ Pasak A. Vaišvilos, teisių ir pareigų vienovę reikia traktuoti kaip demokratiškai suprantamos teisės esmę.

⁶⁴ 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje P. Roževičienė v. Panevėžio m. valdyba ir kt., bylos Nr. 3K-3-384/1999 m. kat. 35

⁶⁵ Prekių ženklų įstatymo 15 straipsnis// Valstybės žinios, 2000, Nr.92-2844

⁶⁶ Patentų įstatymo 25 straipsnis// Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120

⁶⁷ Dizaino įstatymo 23 straipsnis // Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980

⁶⁸ LAT CBS 2004 m. kovo 4 d. konsultacija Nr. A3-100//Teismų praktika. Nr. 21. P. 255

garbę ir orumą žeminančias žinias) su materialiosios teisės numatytais procedūromis, susijusiomis su pačios materialiosios teisės įgyvendinimu (pvz. nuomotojo pareiga perspėti nuomininką apie nuomos sutarties nutraukimą). Pavyzdžiui, pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškelimo įmonei, kreditorius gali tik prieš tai raštu pranešęs įmonei apie savo ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo.⁶⁹

Vokietijos civilinio proceso teisė nenustato bendros pareigos šalims bandyti išspręsti savo ginčą neteismine tvarka prieš perduodant jį nagrinėti teismui. Vokietijai esant federacinei respublikai, jos federaciniai vienetai – žemės (vok. *die Laender*) turi savo teisės aktus, kuriuose gali konkretizuoti ar reglamentuoti tam tikrus teisinius santykius, jei federaciniuose teisės aktuose žemėms yra numatytas toks įgaliojimas.

2000 m. sausio 1 d. Vokietijoje įsigaliojo Civilinio proceso kodekso įgyvendinimo įstatymas. Priežastis, įstatymų leidėją skatinusi priimti šį įstatymą, buvo siekis sumažinti civilines bylas nagrinėjančių teismų darbo krūvį bei mėginimas visuomenėje įdiegti naują teisinių ginčų sprendimo kultūrą. Pagal Civilinio proceso kodekso įgyvendinimo įstatymo 15a str., kiekviena federalinė žemė įstatymu gali nustatyti, jog ieškinys teismui gali būti pateikiamas tik po to, kai pripažintoje taikinimo įstaigoje buvo bandoma pasiekti taikų susitarimą. 15a str. 1 d. yra pateiktas baigtinis ginčų sąrašas, kuriems taikoma privaloma ginčų ne teisme tvarka. Ši nuostata taikoma ginčams, susijusiems su nuosavybės teisėmis, kai ginčo vertė neviršija 750 eurų, taip pat ginčams dėl garbės ir orumo įžeidimo, kai įžeidimas atliktas kitais būdais nei per visuomenės informavimo priemones, ir ginčams, susijusiems su įstatymais, reglamentuojančiais bendruosius visų lygybės prieš įstatymą principus, kaimynystę ir bendrasavininkų interesus. Tik po to, kai numatyto ginčo nepavyko išspręsti išankstine ginčo ne teisme tvarka, asmuo gali kreiptis į teismą. Priešingu atveju ieškinys teisme bus atmestas kaip nepriimtinas.

Kadangi Vokietijoje galiojantis Civilinio proceso kodekso įgyvendinimo įstatymas numato tik galimybę federalinėms žemėms įtvirtinti privalomą tam tikrų ginčų išankstinę nagrinėjimo ne teisme procedūrą, federacinės žemės nėra įpareigosotos šios procedūros įtvirtinti kaip atsisakymo priimti ieškinį teisme pagrindo. Iš 16 Vokietijos žemių šia galimybe pasinaudojo aštuonios: Badenas Viurtembergas (Baden Wuerttemberg), Bavarija (Bayern), Brandenburgas (Brandenburg), Hesenas (Hessen), Šiaurės Reinas-Vestfalija (Nordrhein-Westfalen), Saro kraštas (Saarland), Saksonija-Anhaltas (Sachsen-Anhalt) ir Šlėzvigas-Holšteinas (Schleswig-Holstein). Pirmoji žemė, savo įstatymuose įtvirtinusi privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą, buvo Bavarija, o po jos sekė likusios septynios.⁷⁰ Pavyzdžiui, Šiaurės Reinas-Vestfalija žemėje įstatymas, numatantis privalomą išankstinę tam tikrų ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarką,

⁶⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 6 straipnis // Valstybės žinios, 2001, Nr.31-1010

⁷⁰ Zivilprozess und aussergerichtliche Streitbeilegung. Zeitschrift fuer Zivilprozess (ZZP), 2000, Nr. 1, P. 51-92.

įsigaliojo 2000 m. spalio 1 d. ir šią procedūrą reglamentavo kaip vieną iš ieškinio priėmimo teisme pagrindų. Šiame įstatyme žemės įstatymų leidėjas perėmė visas federaciniame įstatyme nustatytas ginčų rūšis, pakoreguodamas ginčo vertės dydį (vietoj 750 eurų numatė 600 eurų).

Kiekvienai žemei įgyvendinant savivaldos teisę, žemės teisės aktais yra numatytos skirtingos ikiteisminės ginčų nagrinėjimo institucijos bei jų sudėtis. Dažniausiai yra įsteigiamos ginčų reguliavimo ar taikinamosios komisijos, kuriomis gali būti pripažintos tik tokios institucijos, kurios asmenims gali garantuoti nepriklausomą, objektyvų ir kvalifikuotą taikinimo procesą. Paprastai Šiaurės Reinas-Vestfalija žemėje taikinimo institucijose ikiteisminį ginčų nagrinėjimą vykdo neprofesionalūs teismo teisėjai (vok. *die Laienrichter*). Kitose žemėse, pavyzdžiui, Badene Viurtemberge į ikiteisminio ginčų nagrinėjimo institucijas pretenduoti ir jose dirbti gali tik teisinio konsultavimo pobūdžio profesijos atstovai, o pagal 2000 m. gegužės 25 d. Taikinimo įstatymą (vok. *das Bayerische Schlichtungsgesetz*) Bavarijoje ši teisė suteikiama tik notarams.

Kilusius teisinius ginčus spręsti ne teisme tvarka, Vokietijoje yra įsteigta ne mažai institucijų: veikia įvairios ekspertų komisijos, Pramonės, Prekybos, Amatų Rūmai ir pan.

Prof. Dr. Röhl atliko tyrimą⁷¹ dėl išankstinės ginčų nagrinėjimo ne teisme procedūros efektyvumo ir apibendrinęs gautus rezultatus, pateikė ne itin palankią išvadą. Tyrimo metu nustatyta, jog Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje per metus sumažėja apie 5000 bylų. Tačiau atsižvelgiant į metinį apylinkių teismuose nagrinėjamų bylų skaičių, tai sudaro tik apie 2 procentus visų ginčų. Panašaus pobūdžio išvadą pateikė ir Badeno-Viurtembergo žemėje Konstancos universiteto Juridinių faktų tyrinėjimo institutas. Manoma, jog priimant ikiteisminę ginčų nagrinėjimo tvarką reglamentuojantį įstatymą, buvo tikimasi palankesnių rezultatų. Nepaisant įdėtų pastangų sumažinti teismų darbo krūvį, didelė ginčų dalis iš taikinimo institucijų sugrįžta į teismus.

Taigi privaloma išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka siekiama tik teigiamų pasekmių: sumažinti teismų darbo krūvį, šalių išlaidas bei laiko sąnaudas. Būtinai ginčo nagrinėjimas neteisimine tvarka negali būti traktuojamas kaip teisės kreiptis į teismą varžymas arba ribojimas, jeigu toks imperatyvas yra nustatytas įstatymu.

2.2.4. Yra įsiteisėjęs teismo arba arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio arba patvirtinti šalių taikos sutartį

⁷¹ http://www.integrierte-mediation.net/11368-15a_egzpo.html. Prisijugimo laikas 2007 09 13

Pateikus ieškinį, teismas, sprenddamas klausimą dėl ieškinio priėmimo, privalo *ex officio* išsiaiškinti, ar dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu nėra įsiteisėjusio kito teismo ar arbitražo sprendimo, arba nėra įsiteisėjusi teismo nutartis dėl ieškovo atsisakymo ieškinio ar patvirtintos taikos sutarties. Jeigu yra bent viena iš paminėtų alternatyvų, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį, grįsdamas įsiteisėjusių sprendimų galia bei vadovaudamasis principu, jog teise kreiptis į teismą dėl konkretaus ginčo galima pasinaudoti tik vieną kartą. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas tokią nuostatą civilinio proceso įstatymuose, užkerta kelią vienoje byloje priimti kelis skirtingus sprendimus.

Teismas, *ex officio* tikrindamas atsisakymo priimti ieškinį pagrindų egzistavimo faktą, turi išsiaiškinti tris svarbius dalykus: ar tikrai yra priimtas teismo arba arbitražo sprendimas, ar tuo sprendimu buvo išspręstas analogiškas ginčas ir ar tas sprendimas jau yra įsiteisėjęs.

Teismo ar arbitražo sprendimo priėmimas lemia likusiųjų dalykų patikrinimo reikalingumą. Taigi, teismas, visų pirma, turi išsiaiškinti, ar dėl jam ieškinyje pateiktų reikalavimų nebuvo priimtas teismo ar arbitražo sprendimas, o tik po to aiškintis faktą, ar ieškinys iš tikrųjų yra tapatus anksčiau išnagrinėtajam. Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje laikomasi nuomonės, jog tik sutapus šalims, ieškinio dalykui ir ieškinio faktiniam pagrindui, laikytina, kad ieškinys yra tapatus. Vokietijoje tapačiam ieškiniui identifikuoti civilinio proceso teisės teorijoje išskiriami du elementai: tos pačios šalys ir tas pats ieškinio dalykas, kartu apimantis ir ieškinio faktinį pagrindą. Taigi iš esmės tapačiam ieškiniui nustatyti nagrinėtinose šalyse naudojami tie patys kriterijai, tik skiriasi jų skirstymas. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog šie ieškinio tapatumą lemiantys sudedamieji elementai negali būti traktuojami kaip alternatyvūs. Tik jų visuma supponuoja galimybę ieškinį laikyti tapačiu.

Sprendžiant klausimą dėl šalių tapatumo, reikia nustatyti, jog ieškovas ir atsakovas yra tie patys asmenys, kurie šalimis buvo ankstesnėje tą patį ieškinio dalyką ir faktinį pagrindą turinčioje byloje.

Ieškinio dalyku yra laikytinas ieškinyje įvardintas ieškovo reikalavimas atsakovo atžvilgiu, o ieškinio faktiniu pagrindu – faktinės aplinkybės, kuriomis ieškovas pagrindė savo materialinį teisinį reikalavimą, t.y. ieškinio dalyką.

LR komercinio arbitražo įstatymo 38 str. 1 d. ir VFR CPK 1054 str. 3 d. yra numatytas arbitražo sprendimo įsiteisėjimo momentas. Pagal minėtų Lietuvos ir Vokietijos nacionalinių teisės aktų nuostatas, arbitražo sprendimas laikomas įsiteisėjusiu nuo jo priėmimo momento ir nuo šio momento privalo būti šalių vykdomas.

Įsiteisėjęs teismo sprendimas ar nutartis bei arbitražo sprendimas įgyja *res judicata* savybę, kuri lemia šalių teisės kitoje byloje ginčyti įsiteisėjusiu teismo ar arbitražo sprendimu

nustatytus faktus ar teisinius santykius bei reikšti tuos pačius reikalavimus analogišku pagrindu praradimą. Įsiteisėjęs teismo sprendimas tampa privalomas šalims, įgyja nenuginčijamumo ir prejudicialumo savybę, todėl gali būti peržiūrėtas tik išimtinė kasacine tvarka (Lietuvoje per tris mėnesius nuo skundžiamo sprendimo ar nutarties įsiteisėjimo, o Vokietijoje – per vieną mėnesį, terminą pradėdant skaičiuoti nuo galutinio teismo sprendimo įteikimo dienos arba vėliausiai per penkis mėnesius nuo pranešimo apie teismo sprendimą)⁷², tačiau kasacinis teismas apskūstus sprendimus ir nutartis patikrina tik teisės taikymo aspektu (LR CPK 353 str. VFR CPK – 546 str.). Teismo bei arbitražo sprendimams įgijus *res judicata* galią, laikytina, jog šalių ginčas yra išspręstas galutinai ir neginčijamai bei tarp šalių atkurta teisinė taika. LR komercinio arbitražo įstatymo 38 str. 2 d. tiesiogiai numatyta, jog įsiteisėjęs arbitražo sprendimui, ginčo šalys netenka teisės pareikšti ieškinį dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, tuo tarpu VFR CPK 1055 str. numatyta abstraktaus pobūdžio norma, nusakanti arbitražo sprendimo galios tapatumą teismo sprendimui, iš kurios galima išvesti pakartotinio tapataus ieškinio pateikimo teismui draudimą.

Atsisakymo priimti ieškinį pagrindu taip pat laikytinas ieškinio atsisakymas. Kalbant apie ieškinio atsisakymą, labai svarbu nesupainioti dviejų civilinio proceso įstatymuose naudojamų sąvokų: ieškinio atsiėmimo ir ieškinio atsisakymo. Ieškinio (prašymo) atsisakymo ir atsiėmimo pasekmės skiriasi. Ieškinio atsisakymo atveju, ieškovas netenka teisės su tokio pačiu ieškiniu pakartotinai kreiptis į teismą, nes byla yra nutraukiama, o ieškinį atsiėmus, ieškinys yra paliekamas nenagrinėtas, ieškovas turi teisę pakartotinai su juo kreiptis į teismą, tačiau įstatyme yra numatytas apribojimas, kad tais atvejais, kai ieškinys buvo išsiųstas atsakovui, jį atsiimti galima tik gavus atsakovo sutikimą.⁷³ Vokietijoje galioja toks pats principas, išskyrus tai, jog pakartotinai paduodant ieškinį (pareiškimą), reikalingas atsakovo sutikimas. Ieškinio atsiėmimą teismas įformina nutartimi, kuria ieškinį palieka nenagrinėtu.⁷⁴ Ieškinio atsisakymas reglamentuojamas LR CPK 140 str, o VFR CPK – 306 str. Lietuvoje ieškinio atsisakymo priėmimas patvirtinamas teismo nutartimi, o Vokietijoje – priimamas teismo sprendimas. Atsisakymas ieškinio kaip pagrindas nutraukti bylą turi būti besąlyginis, priešingu atveju ieškinio atsisakymas negali būti priimtas ir byla šiuo pagrindu negali būti nutraukiama. Taigi atsisakymo siejimas su tam tikromis aplinkybėmis, galinčiomis atsirasti ar išnykti, dėl ko ateityje būtų galima pareikšti naują ieškinį, yra neleistinas.

Kaip vienas iš atsisakymo pagrindų priimti ieškinį taip pat yra teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis. LR CPK 140 str. 3 d. ir VFR CPK 278 str. 1 d. yra įtvirtinta nuostata, jog šalys savo ginčą gali baigti taikos sutartimi bet kurioje proceso stadijoje. Tokio pobūdžio nuostata išreiškia įstatymo leidėjo poziciją dėl prioriteto teikimo taikiam ginčų sprendimo

⁷² LR CPK 345 straipsnis; VFR CPK 548 straipsnis

⁷³ Lietuvos Apeliacinio teismo 2007 m. spalio 25 d. nutartis. Nr. 2-705 /2007. Kat: 126.8

⁷⁴ LR CPK 139 str. 2 d.; VFR CPK 269 str. 4 d.

būdui.⁷⁵ LR CPK šalių sutaikymas yra įtvirtintas kaip privalomas bylos nagrinėjimo teisme etapas. Sutaikymą vykdo bylą nagrinėjantis teisėjas. Atsižvelgiant į tai, jog sutaikymą taikant pradinėmis proceso stadijomis labiau juntami pozityvūs sutaikymo padariniai, LR CPK ypač sureikšminama pasirengimo nagrinėti bylą teisme stadija. Tuo tarpu VFR CPK yra įtvirtinta bendro pobūdžio norma, kuria vadovaudamasis teismas skatinamas padėti šalims ieškoti būdų kilusį ginčą išspręsti taikiai, tačiau joks konkretus sutaikymo etapas nėra numatytas.

Atsižvelgiant į tai, jog teismas priimdamas sprendimus vadovaujasi įstatymais ir kitais teisės aktais, nė vienai iš šalių nedaromos jokios nuolaidos. Teismo sprendimu aiškiai nustatomas vadinamasis bylos „laimėtojas“ (asmuo, kurio naudai priimtas teismo sprendimas) ir bylos „pralaimėtojas“ (asmuo, kurio atžvilgiu priimtas negatyvus teismo sprendimas). Tuo tarpu taikos sutartimi abi šalys ginčą sprendžia suderindamos interesus ir abi jaučiasi laimėjusios. Tai laikytina didžiausia šalių derybų ir sutaikymo sėkme.⁷⁶ Jeigu šalims nepavyksta suderinti interesų, tuomet sutaikymo proceso metu daromos abipusės šalių nuolaidos viena kitos atžvilgiu ir pasiekiamas kompromisas.

LR CPK 140 str. 3 d. ir VFR CPK 160 str. 3 d. žodinis šalių pareiškimas dėl sutaikymo yra įrašomas į teismo posėdžio protokolą. Šalių sudaryta taikos sutartis patvirtinama teismo nutartimi.⁷⁷ Teismui patvirtinus taikos sutartį, ši įgyja *res judicata* galią ir turi atitikti vykdytinam dokumentui keliamus reikalavimus.⁷⁸ Todėl sudarius taikos sutartį yra laikoma, jog teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos yra išnaudota, o analogiško reikalavimo pareiškimas pakartotinai negalimas.

Šis atsisakymo priimti ieškinį pagrindas taikomas neatsižvelgiant į tai, ar ginčą išnagrinėjo bendrosios kompetencijos ar specializuotas teismas. Praktiškai šis atsisakymo pagrindas yra sunkiai patikrinamas, nes teismas neturi informacijos apie nagrinėtas bylas.

Reikalingą informaciją paprastai teismas sužino tik iškėlęs bylą iš paties ieškovo, o dažniausiai iš atsakovo ar kitų byloje dalyvaujančių asmenų.

Esant bent vienai iš nagrinėtinų aplinkybių, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį.

2.2.5. Teismo žinioje yra byla dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu

⁷⁵ Schellhammer K. Zivilprozess. 11. neue bearbeitete Auflage. 2004. Heidelberg. P.332

⁷⁶ Simaitis R. Teisminis sutaikymas//Teisė. 2004. Nr. 52. P. 92-107.

⁷⁷ LR CPK 140 str. 3 d. ir VFR CPK 278 str. 6 d.

⁷⁸ LR CPK 140 straipsnis; VFR CPK 794 straipsnis

Kaip jau minėta, asmuo teisę kreiptis į teismą turi įgyvendinti laikydamasis tam tikros įstatymuose numatytos šios teisės realizavimo tvarkos.

Tapataus ieškinio pareiškimas teisme yra vienas iš atsisakymo priimti ieškinį pagrindų. Lietuvoje civilinio proceso teisės literatūroje šis atsisakymo priimti ieškinį pagrindas priskiriamas prie neigiamų procesinės teisės kreiptis į teismą tinkamo įgyvendinimo sąlygų, o Vokietijoje – prie prielaidų, susijusių su teismu, grupės.

Teisme pareikšti ieškinį galima tik tuomet, jeigu tame pačiame ar kitame teisme tos pačios šalys nėra pareiškusios tapataus ieškinio.⁷⁹ Iškelus bylą teisme yra laikoma, kad teisė pareikšti ieškinį dėl tapataus ginčo jau pasinaudota.⁸⁰ Visuotinai pripažintina, jog iškelus civilinę bylą atsiranda *lis aliter pendens* efektas, kuris reiškia, kad šalys dėl to paties ginčo negali iškelti dviejų ar daugiau bylų tame pačiame ar kituose skirtinguose teismuose. Toks draudimas numatytas siekiant ne tik sutaupyti laiko, lėšų bei pastangų sąnaudų, bet ir išvengti prieštaringos situacijos, kai dėl to paties ginčo keletas teismų priima skirtingus sprendimus.⁸¹ Priešingu atveju kiltų karštos diskusijos dėl teismų kompetencijos ir jų autoriteto. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, civilinio proceso įstatymai tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje draudžia dvi ar daugiau bylų su tapačiais reikalavimais nagrinėti tame pačiame teisme ar keliuose skirtinguose teismuose. Taigi yra visiškai nesvarbu, kurio teismo žinioje yra byla – to paties, į kurią kreipiamasi pakartotinai, ar kito teismo, į kurią kreipiamasi pirmą kartą.

Kaip ir kitus atsisakymo priimti ieškinį pagrindus, tapataus ieškinio pareiškimo klausimą sprendžia teismas *ex officio*.

Teismui gavus ieškinį ir nustačius, kad tapatus ieškinys jau yra pareikštas tame pačiame ar skirtinguose teismuose, turi būti atsisakoma priimti ieškinį kaip nenagrinėtiną. Jeigu ieškinio tapatumo faktas paaiškėja po bylos iškėlimo, nagrinėjama turi būti ta byla, kuri laiko atžvilgiu buvo iškelta anksčiau. Susiklosčius tokiai situacijai, vėliau iškeltoji byla negali būti nutraukta, kadangi yra nežinoma kitos nagrinėjamos bylos procesinė baigtis. Šiuo principu yra grindžiamas asmens teisės kreiptis į teismą įgyvendinimas apskritai. Jeigu dėl tam tikrų aplinkybių nagrinėjamoje byloje ieškinys būtų paliktas nenagrinėtas, tai priimta galiojanti nutartis dėl tapataus ieškinio kitoje byloje lemtų asmens teisės kreiptis į teismą praradimą. Siekiant išvengti situacijos, kai asmuo dėl susiklosčiusių aplinkybių neturi galimybės įgyvendinti jam teisės aktais suteiktos teisės kreiptis į teismą, vėlesnėje iškeltoje byloje pareiškimas turi būti paliekamas nenagrinėtas.

Sprendžiant klausimą dėl ieškinio tapatumo, atkreiptinas dėmesys į ieškinio identiškumo nustatymo principus. Pažymėtina, jog būtinas tiek to paties ginčo objekto, tiek reikalavimų

⁷⁹ Rosenberg L., Schwab K. H., Gottwald P. Zivilprozessrecht, 16. Auflage. Muenchen, 2004. P. 656

⁸⁰ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius, 2007. P. 169

⁸¹ Rosenberg L., Schwab K. H., Gottwald P. Zivilprozessrecht, 16. Auflage. Muenchen, 2004. P. 656

apimties sutapimas.⁸² Vienoje Lietuvos Apeliacinio Teismo nutartyje⁸³ yra akcentuota, jog vertinant, ar dviejų ieškinių dalykai sutampa, svarbu ne tiek reikalavimų lingvistinės formuluotės, kiek ginčo materialinis santykis, esantis teismo nagrinėjimo objektu, ir gynybos būdas. Naujas ieškinys galimas tik tada, kai nurodomos tokios faktinės aplinkybės, kurios nebuvo teismo nagrinėjimo dalyku ankstesnėje civilinėje byloje.

2.2.6. Šalių susitarimas perduoti ginčą spręsti arbitražui

Valstybių praktika rodo, jog subjektinės asmenų teisės gali būti ginamos ne tik teismuose, bet ir kitose institucijose. Europos Tarybos Ministrų komitetas savo Rekomendacijoje dėl viešojo administravimo subjektų ir privačių asmenų bylinėjimosi alternatyvų siūlo valstybių narių vyriausybėms, be kitų priemonių, diegti arbitražą ir kitus alternatyvius ginčų sprendimo būdus.⁸⁴ Atsižvelgiant į galiojančių nacionalinių teisės aktų nuostatas, šalys gali susitarti, jog dėl tarp jų kilusio ginčo bus kreipiamasi ne į valstybės teismą, o į jų susitarimu pasirinktą arba įstatymo nustatyta tvarka paskirtą trečiąjį asmenį ar asmenis arbitraže. Pasak teisininko W. Burger, teismai yra neefektyvūs dėl bylos nagrinėjimo atidėjimo ir didelių išlaidų⁸⁵, todėl šalys skatinamos rinktis vieną iš alternatyvių ginčo sprendimo būdų.

LR CPK 23 str. įtvirtina tiesioginę normą, jog šalys savo susitarimu gali perduoti spręsti arbitražo tvarka bet kokį ginčą dėl teisės teisės, išskyrus ginčus, kurie pagal įstatymus negali būti nagrinėjami arbitraže. Lietuvoje arbitražo sudėtį, kompetenciją bei funkcijas reglamentuoja specialusis LR komercinio arbitražo įstatymas. VFR CPK panašios kaip LR CPK normos nenumato, tačiau sistemiškai analizuojant VFR CPK dešimtosios knygos nuostatas, skirtas arbitražiniam nagrinėjimui, ši norma gali būti traktuojama kaip išvestinė. Nagrinėtinose šalyse skiriasi arbitražo teisinio reglamentavimo pobūdis: priešingai nei Lietuvoje, Vokietijoje nėra įstatymų leidėjo priimto atskiro įstatymo, o nuostatos, susijusios su arbitražu, numatytos tik VFR CPK dešimtojoje knygoje.

Taigi tam, kad būtų išvengta ginčo nagrinėjimo teisme, kuriame vyrauja įstatymais ir kitais teisės aktais paremtas ginčo sprendimo būdas, yra reikalingas susitarimas, vadinamas arbitražiniu susitarimu. Arbitražinio susitarimo apibrėžimą pateikia LR komercinio arbitražo 9 str. 1 d. ir VFR CPK 1029 str. 1 d. Pagal teisės aktus arbitražinis susitarimas yra šalių susitarimas perduoti spręsti arbitražiniam teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų

⁸² Ten pat. P. 657

⁸³ Lietuvos Respublikos Apeliacinio Teismo 2006 m. sausio 19 d. nutartis. Nr. 2-18/2006.

⁸⁴ Recommendation Rec(2001)9 of the Committee of Ministers to Member States on Alternatives to Litigation between administrative authorities and private parties. <http://www.coe.int>; prisijungimo laikas 2007 10 24

⁸⁵ Stone K. V. W. Private Justice: The law of alternative dispute resolution. New York: Foundation Press, 2000. P. 3

dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas. Nustatant ginčo nagrinėjimo leistinumą arbitraže, Lietuvoje privalu vadovautis Komercinio arbitražo 11 str., o Vokietijoje – CPK 1030 str. Šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, išlieka proceso šeiminkėmis, renkasi arbitrus, nustato ginčo sprendimo taisykles, ginčo sprendimo vietą ir sprendžia kitus procedūrinius klausimus.⁸⁶

Arbitražinis susitarimas gali būti įformintas kaip arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje (*vok. Schiedsklausel*), arba kaip šalių sudaryta atskira sutartis (*vok. Schiedsabrede*).⁸⁷ Lyginant Lietuvos ir Vokietijos teisės normas, reglamentuojančias arbitražinio susitarimo laikymo sudarytu, matome, jog LR komercinio arbitražo įstatymo 9 str. 2 d. ir VFR CPK 1031 str. yra numatytos tos aplinkybės, kurioms esant tarp šalių sudarytas arbitražinis susitarimas laikomas sudarytu.⁸⁸

Svarbu atkreipti dėmesį tai, jog pats susitarimo perduoti ginčą spręsti arbitražui egzistavimo faktas nėra pripažįstamas kliūtimi įgyvendinti teisę į teisminę gynybą civilinio proceso tvarka, jeigu ir esant arbitražinei išlygai atsakovas neprieštarauja ginčo nagrinėjimui teisme ir nereikalauja laikytis arbitražinio susitarimo.⁸⁹ LR CPK 137 str. 2 d. 6 p. ir VR CPK 1032 str. 1 d. įtvirtintas atsisakymo priimti ieškinį pagrindas yra taikomas tik tuomet, kai esant sudarytam arbitražiniam susitarimui, ginčo nagrinėjimui teisme prieštarauja atsakovas. Kadangi įstatymų leidėjas arbitražinį ginčų sprendimo būdą pripažįsta lygiaverčiu teisminiam ginčų sprendimų būdai, arbitražinio susitarimo sudarymo faktas nėra laikomas teisės kreiptis į teismą atsisakymu. Teismas, gavęs ieškinį, privalo patikrinti, ar arbitražinis susitarimas yra galiojantis ir, ar šalių susitarimu arbitražui perduotas ginčas apskritai gali būti arbitražinio susitarimo dalyku. Galiojantis arbitražinis susitarimas, kaip ir kiekviena sutartis, šalims yra privalomas (CK 6.189 str. 1 d.) ir jo būtina laikytis (*lot. pacta sunt servanda*).⁹⁰ Susitarimas perduoti ginčą nagrinėti arbitraže teismo gali būti pripažintas negaliojančiu arba arbitražas gali atsisakyti nagrinėti ginčą, jei jis nepriklauso jo kompetencijai. Tarptautinio arbitražo doktrina ir praktika laikosi nuomonės, jog kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo, abejonės turėtų būti aiškinamos arbitražinio susitarimo naudai, t. y. taikomas principas *in favor contractus*. Tokiais atvejais

⁸⁶ Simaitis R., Kurgonaitė E. Renkuosi arbitražą// Justitia. 2007. Nr. 1 (63). P. 18-26.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 9 str. aipsnis // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961; Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso 1029 straipsnio 1 dalis.

⁸⁸ Pagal LR komercinio arbitražo įstatymo 9 str. 2 d. ir VFR CPK 1031 str., yra sudaromas raštu ir laikomas sudarytu, šalims įforminus bendru šalių pasirašytu dokumentu, apsikeičiant raštais, telegramomis, telefakais ar kitais dokumentais, kuriuose fiksuojamas tokio susitarimo sudarymo faktas, šalims apsikeičiant ieškininiu pareiškimu ir atsiliepimu į ieškinį, kuriuose viena iš šalių tvirtina, o kita šalis neneigia, kad tarp jų sudarytas arbitražinis susitarimas, arba yra kitokių rašytinių įrodymų, kad šalys yra sudariusios ar pripažįsta arbitražinį susitarimą.

⁸⁹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius, 2007. P. 28

⁹⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje RAB „main Bridge L.L.C.“ v. UAB „Lokvita“. Nr. 3K-3-681/2002; kat. 96

arbitražinio susitarimo spragos gali būti užpildomos taikant arbitražui taikytiną teisę (*lex arbitri*).⁹¹ Nuo 2005 m. sausio 1 d. ir Lietuvos teismuose buvo įdiegta tarpžinybinė teismų informacinė sistema (LITEKO), sudaranti sąlygas teismams automatizuotu būdu rinkti, kaupti, sisteminti ir teikti duomenis, susijusius su teismų gautais ir jų veiklai reikalingais dokumentais ir duomenimis, teismų sprendimais, teismų veiklos statistika, taip pat įgalinanti keisti duomenimis su valstybės registrais ir informacinėmis sistemomis. Ši informacinė sistema ištaisė situaciją, buvusią iki 2005 m. sausio 1 d., kai teismai neturėjo informacijos apie nagrinėtas bylas. Informacinės sistemos įdiegimas žymiai patobulino teismų organizacinį darbą.

Tai, kad ieškovas pareiškia teismui ieškinį, o atsakovas nereikalauja nagrinėti bylos arbitražu ir sutinka spręsti ginčą teisme, laikytina arbitražinio susitarimo panaikinimu.⁹²

Taigi šalių sudarytas susitarimas perduoti ginčą nagrinėti arbitražui, kartu įgaliojant arbitražą priimti sprendimą šalių atžvilgiu, ir esant atsakovo prieštaravimui ginčą nagrinėti teisme bei reikalavimui laikytis arbitražinio susitarimo, nagrinėtinų šalių civilinio proceso įstatymuose ši aplinkybė traktuotina kaip atsisakymo priimti ieškinį teisme pagrindas. Taigi vien tik arbitražinio susitarimo sudarymo faktas nepanaikina asmens teisės kreiptis į teismą. Lietuvoje jis priskiriamas prie teisės kreiptis į teismą tinkamo įgyvendinimo sąlygų grupės, kurių nesilaikymas lemia teismo atsisakymą priimti ieškinį, o Vokietijoje – prie santykinų procesinių prielaidų grupės.

2.2.7. Pareiškimas paduotas neveiksnaus fizinio asmens

Tinkamai realizuodamas savo teisę kreiptis į teismą, asmuo privalo turėti procesinį veiksnumą. Asmeniui esant neveiksniam, Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose įtvirtintos nuostatos įgalina nacionalinius teismus atsisakyti priimti ieškinį.

Asmens veiksnumas pareiškiant ieškinį, Lietuvoje priskiriamas prie asmens teisės kreiptis į teismą teigiamų įgyvendinimo sąlygų, o Vokietijoje – prie prielaidų, susijusių su proceso šalimis, grupei.

Nagrinėjant teisės kreiptis į teismą tinkamą realizavimą, veiksnumas turėtų būti suprantamas procesiniu aspektu, tačiau jį sistemiskai aiškinant su įtvirtintu asmens veiksnumu civilinio proceso kodeksuose. Pagal bendrąją taisyklę abiejų šalių CK (LR CK 2.5 str. 1 d., VFR CK – 2 str.) numato, jog fizinio asmens veiksnumas atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. 18 metų ir kitais įstatymų numatytais atvejais: įstatymo nustatyta tvarka nepilnamečiams asmenims sudarius santuoką ir nepilnamečiams asmenims, kurie įstatymo

⁹¹ Ten pat.

⁹² Autorių kolektyvas. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius, 2004. P. 316

nustatyta tvarka teismo pripažinti visiškai veiksniais. Visiškas civilinis veiksnumas įgyjamas laipsniškai sulaukiamo amžiaus tarpsniais.⁹³ Tik veiksnus asmuo gali tinkamai įgyvendinti teisę kreiptis į teismą, nes neveiksnas asmens kreipimasis paprastai nesukelia norimų teisinių padarinių. Todėl galima daryti išvadą, jog yra tiesioginis materialiojo veiksnumo ir procesinio veiksnumo ryšys.⁹⁴

Būtent civilinis procesinis veiksnumas yra viena iš svarbiausių sąlygų asmeniui siekiant įgyvendinti savo teisę kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos.⁹⁵ Civilinis procesinis veiksnumas reglamentuojamas LR CPK 38 ir VFR CPK 51, 52 straipsniuose. Pagal šias civilinio proceso įstatymų normas, abejose šalyse civilinis procesinis veiksnumas suprantamas kaip galėjimas savo veiksmais įgyvendinti subjektines procesines teises ir pareigas bei pavesti atstovui vesti bylą. VFR CPK 52 str. numatyta civilinio procesinio veiksnumo apimtis, siejama su CK apibrėžtu veiksnumu. CK nuostatomis apribojus asmens materialųjį veiksnumą, procesinis veiksnumas taip pat tampa ribotu. Tai dar kartą įrodo glaudų materialinės ir procesinės teisės tarpusavio ryšį.

Pagal fizinių asmenų civilinio procesinio veiksnumo apimtį paprastai Lietuvos civilinio proceso teisės literatūroje⁹⁶ galima rasti tris fizinių asmenų grupes: 1) procesiniu atžvilgiu visiškai veiksnus, t.y. asmenis, sulaukusius 18 metų ir dėl kurių nėra priimtas teismo sprendimas dėl asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksnium; 2) procesiniu atžvilgiu ribotai veiksnus, t. y. nepilnamečius asmenis nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų amžiaus ir pilnamečius asmenis, teismo sprendimu pripažintus ribotai veiksniais; 3) procesiniu atžvilgiu neveiksnius, t. y. nepilnamečius iki keturiolikos metų amžiaus ir pilnamečius asmenis, pripažintus neveiksniais dėl psichikos ligos ar silpnaprotystės. Priklausomai nuo to, kuriai grupei yra priskiriamas asmuo, kreipdamasis į teismą, galimi skirtingi procesiniai padariniai.

Vokietijos civilinio proceso teisės teorijoje⁹⁷ taip pat yra žinomas skirstymas pagal fizinių asmenų civilinio procesinio veiksnumo apimtį. Skirstymo principas yra toks pats kaip ir Lietuvoje, tik apibūdinant ribotai veiksnus ir neveiksnius fizinius asmenis, atkreiptinas dėmesys į tai, jog visiškai neveiksniu fizinis asmuo laikomas ne iki keturiolikos metų, o iki septynerių metų amžiaus (VFR CK 104 str. 1 d.). Vokietijoje nepilnametis, sulaukęs septynerių metų amžiaus, laikomas ribotai veiksnium asmeniu.

Procesiniu atžvilgiu neveiksnius asmuo pats negali įgyvendinti konstituciniu lygmeniu suteiktos teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos. Vietoj jo tai turi būti padaryti atstovas pagal įstatymą, veikdamas procesiniu veiksnumu nepasižyminčio asmens vardu ir interesais, bei

⁹³ Kiršienė J., Pakalniškis V. ir kiti. Civilinė teisė. Bendroji dalis, I tomas. Vilnius, 2004. P. 140

⁹⁴ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius, 2005. P. 468

⁹⁵ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius, 2005. P. 49

⁹⁶ Mikelėnas V. Civilinis procesas. I tomas. Vilnius, 1997. P. 127; Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius, 2005. P.49;

⁹⁷ Jauernig O. Zivilprozessrecht. 28 Auflage. Muenchen, 2003. P. 65;

prokuroras, gindamas viešąjį interesą. Asmenys, galintys būti įstatymiais atstovais, Lietuvoje numatyti CPK 38 straipsnyje, nustatant, jog nepilnamečių nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų, taip pat fizinių asmenų, kurių civilinis veiksnumas apribotas, atstovais pagal įstatymą atitinkamai yra jų tėvai, tėviai arba rūpintojai. VFR CPK ši sąvoka nėra detalizuota. Asmenys, laikytini įstatymiais atstovais, pateikiami atskiruose VFR CK straipsniuose, pvz., 1629 str. 1 d., 1909 str., 1793 ir kt.

LR CPK 40 str. numato galimybę pašalinti procesinio pobūdžio trūkumus, susijusius su civiliniu procesiniu šalies veiksnumu bylos iškėlimo stadijoje, todėl teismas negali atsisakyti priimti ieškinį šiuo aptariamu pagrindu, o yra įpareigotas nustatyti terminą trūkumams pašalinti. Vokietijoje taip pat yra numatyta, jog nustačius civilinio procesinio veiksnumo trūkumus bylos iškėlimo eigoje, ieškinys negali būti atmetas. Atsisakymą priimti ieškinį šiuo pagrindu svarbu skirti nuo civilinio proceso įstatymų nuostatų, reglamentuojančių privalomąjį bylos sustabdymą. LR CPK 163 str. ir VFR CPK 241 str. numato, jog jeigu asmuo netenka veiksnumo bylos nagrinėjimo stadijoje, teismas privalo sustabdyti bylos nagrinėjimą. Jeigu ieškinį paduoda neveiksnius asmuo ir jo įstatyminis atstovas patvirtina neveiksnaus asmens kreipimąsi į teismą, tai ieškinys laikomas paduotu, o jo pateikimo teismui diena laikytina ta diena, kurią ieškinį teismui pateikė neveiksnius asmuo. Šiuo atveju įstatyminis atstovas tarsi perima pradėtą ieškinio pareiškimo procesą ir įsipareigoja dalyvauti procese visa apimtimi, neišskirdamas tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo.⁹⁸ Įstatyminiam atstovui nepatvirtinus neveiksnaus asmens veiksmų, ieškinys laikomas nepaduotu.

Siekiant užtikrinti, kad asmens teisių gynyba būtų ne tik deklaratyviai įtvirtinta teisės aktuose, bet ir praktiškai įgyvendinta, tiek Lietuvos, tiek Vokietijos civilinio proceso kodeksuose (LR CPK 39 str, VFR CPK 57 str.) asmenims, neturintiems civilinio procesinio veiksnumo ir atstovo pagal įstatymą, Lietuvoje teismui numatyta galimybė skirti kuratorių, o Vokietijoje taip vadinamąjį procesinį globėją.

Lietuvoje teismui nustačius, jog trūkumų, susijusių su civiliniu procesiniu šalies veiksnumu, pašalinti neįmanoma, teismas gali atsisakyti priimti ieškinį vadovaudamasis LR CPK 137 str. 2 d. 7 p.

Tiek Lietuvos, tiek Vokietijos civilinio proceso teisės teorija⁹⁹ bei teismų praktika¹⁰⁰ patvirtina, jog atsisakymo priimti neveiksnaus asmens dokumentus principas taikomas nagrinėjant bylą ne tik pirmosios instancijos, bet ir kitose civilinio proceso stadijose.

⁹⁸ Jauernig O. Zivilprozessrecht. 28 Auflage. Muenchen, 2003. P. 67

⁹⁹ Grunsky W. Zivilprozessrecht. Muenchen 2003. P. 69

¹⁰⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m spalio 8 d. nutartyje N r. 3K-3-915/2003 kat. 14 konstatavo, jog kasacinis skundas buvo paduotas neveiksnaus asmens, todėl skundas negalėjo būti priimtas ir nagrinėjamas. Dėl šios priežasties teismas skundą paliko nenagrinėtu.

Ribotai veiksnas asmens paduotam ieškiniui, taikomos tokios pačios taisyklės, jeigu reikalavimas susijęs su asmens materialiosiomis teisėmis, kurioms yra apribotas asmens veiksnumas. Riboto veiksnumo asmens atveju galima išskirti dvejopą situaciją: pirma, riboto veiksnumo asmuo ginčiuose, nesusijusiuose su materialiosiomis asmens teisėmis, kurių atžvilgiu yra apribotas asmens veiksnumas, pasižymi visišku civiliniu procesiniu veiksnumu; antra, ginčiuose, susijusiuose su materialiosiomis asmens teisėmis, kurioms asmens veiksnumas pripažintas ribotu, civilinio procesinio veiksnumo neturi.

Abiejų šalių civilinio proceso įstatymai numato, jog asmuo, nepasižymintis civiliniu procesiniu veiksnumu, savarankiškai negali įgyvendinti savo teisės kreiptis į teismą. Teismas *ex officio* tikrindamas šio atsisakymo priimti ieškinį pagrindą, turi nustatyti besikreipiančiojo suinteresuoto asmens materialinio veiksnumo apimtį. Nustačius, jog asmuo yra neveiksnus, ieškinį gali pateikti jo įstatyminis atstovas, kuris realizuos asmens, savarankiškai negalinčio ginti savo interesų teisme, teisę kreiptis į teismą. Tik nustačius, jog su asmens procesiniu veiksnumu susijusių trūkumų neįmanoma pašalinti per terminą, numatytą procesinio pobūdžio trūkumams panaikinti, teismas veiksnumo neturinčio asmens ieškinį atsisako priimti.

2.2.8. Pareiškimas suinteresuoto asmens vardu paduotas negaliojo vesti bylą asmens

Paprastai šis atsisakymo priimti ieškinį pagrindas taikomas tuomet, kai atstovaujamojo vardu yra pateikiamas ieškinyje atstovo, neturinčio nustatyta tvarka patvirtinto įgaliojimo¹⁰¹ arba kitokio jo įgaliojimus patvirtinančio dokumento.

LR CPK 51 str. 1 d. ir VFR CPK 79 str. nustato, jog asmenys gali vesti bylas teisme patys arba per atstovą, išskyrus kodeksų nustatytus atvejus, kai asmuo privalo turėti advokatą. Privalomas advokato dalyvavimas užtikrina kvalifikuotą atstovavimą bylų procesuose, kuriuose ypač svarbios profesionalios žinios.¹⁰² Privalomas advokato dalyvavimas reiškia, kad visi procesiniai dokumentai, taip pat ir ieškinio pareiškimas, privalo būti pasirašyti advokato.¹⁰³ Pavyzdžiui, Vokietijoje pagal VFR CPK 78 str. savo interesams pati šalis gali atstovauti tik žemiausios grandies teismuose, o aukštesnių grandžių teismuose yra įtvirtintas privalomas advokatų dalyvavimas. VFR CPK 78 str. 2 d. įtvirtina išimtį iš taisyklės, imperatyviai nustatant,

¹⁰¹ LR CK 2.137 straipsnis: Įgaliojimu laikomas rašytinis dokumentas, asmens(įgaliotojo) duodamas kitam asmeniui (įgaliotiniui) atstovauti įgaliotojui nustatant ir palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis.

¹⁰² Žalėnienė I. Kai kurie atstovavimo civiliniame procese klausimai naujajame civilinio proceso kodekse// Jurisprudencija. 2003,47(39). P. 119-127

¹⁰³ Kolektyvinė monografija. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 171

jog konkrečiose šeimos bylose (VFR CPK 661 str. 1 d. 1-3 p., 621 str. 1 d. 8 p., 661 str. 1 d. 6p.) advokato dalyvavimas privalomas ir pirmosios instancijos teismuose (vok. *Amtsgerichte*). Advokato privalomumas Vokietijos civilinio proceso teisės doktrinoje yra siejamas su postulacinio veiksnio (vok. *die Postulationsfaehigkeit*) ribojimu. Postulaciniu veiksmu yra laikoma reali šalies galimybė asmeniškai bei savarankiškai atlikti tam tikrus civilinius procesinius veiksmus civiliniame procese.¹⁰⁴ Postulacinis veiksnys gali būti ribojamas ne tik šalies, bet ir advokato, t. y. tam, kad advokatas galėtų šaliai atstovauti konkrečiame teisme, jis privalo turėti leidimą veikti tokia teisme.¹⁰⁵ Tuo tarpu Lietuvoje būtinas advokato dalyvavimas numatytas tik keliais atskirais atvejais: priverstinio akcijų pardavimo (LR CK 2 knygos IX skyrius) ir juridinio asmens veiklos tyrimo (LR CK 2 knygos X skyrius) bylose bei su tam tikromis išimtimis paduodant kasacinį skundą (LR CPK 347 str. 3 d.). Būtinas advokato dalyvavimas apima visus procesinius veiksmus, pradedant ieškinio surašymu ir jo pateikimu teismui.¹⁰⁶

Tam, kad atstovas galėtų tinkamai pareikšti ieškinį, teismui kartu su atitinkamais dokumentais privalo pateikti ir jo teisę veikti atstovaujamojo interesais patvirtinantį dokumentą, kuris vadovaujantis LR CPK 57 str. ir VFR CPK 80 str. turi būti rašytinės formos. Šis įgaliojimas sukuria atstovui teisinę galimybę atliekant procesinius veiksmus sukelti tam tikras pasekmes. Taigi suinteresuotas asmuo savo procesines teises realizuoja ir teismo posėdžio metu dalyvauja procesiniuose veiksmuose per jo paskirtą atstovą. Kreipimasis į teismą su pareiškimu kito asmens vardu ir interesais asmens, nesančio atstovu ir neturinčio teisės atlikti konkretų procesinį veiksma, t. y. pareikšti ieškinį teisme, atstovaujamojo vardu, pažeidžia vieną fundamentaliausių civilinio proceso teisės principų - dispozityvumo principą (galimybę byloje dalyvaujantiems asmenims savo nuožiūra disponuoti savo materialiosiomis ir procesinėmis teisėmis bei jų gynimo priemonėmis).¹⁰⁷ Dėl šios priežasties teismas, gavęs ieškinį atstovo, neturinčio teisės atlikti procesinius veiksmus atstovaujamojo vardu, turi atsisakyti jį priimti kaip dėl vieno iš atsisakymo priimti ieškinį pagrindų egzistavimo. Lietuvoje teismas *ex officio* tikrina, ar pareiškimas suinteresuoto asmens vardu paduotas įgalioto vesti bylą asmens, tuo tarpu Vokietijoje teismas šį faktą tikrina tik kilus abejonų arba kai asmenį atstovauja ne advokatas.¹⁰⁸

Sutartinio atstovavimo atveju atstovo įgaliojimų pagrindas yra pavedimo, darbo arba kita sutartis, kurių pagrindu atstovui išduodamas rašytinis įgaliojimas. Vadovaujantis nagrinėtinų šalių nacionaliniais teisės aktais, juridinių asmenų bylas teisme veda jų organai arba dalyviai,

¹⁰⁴ Rosenberg L., Schwab K. H., Gottwald P. *Zivilprozessrecht*, 16. Auflage. Muenchen, 2004. P. 2450

¹⁰⁵ Vadovaujantis Vokietijos advokatų kodekso (BRAO) 19 straipsniu, kiekvienas advokatas turi teisę vykdyti savo veiklą tik tame teisme, kuriame teisę veikti suteikė atitinkamos žemės teismų administracija.

¹⁰⁶ Schellhammer K. *Zivilprozess*. 11. neue bearbeitete Auflage. 2004. Heidelberg. P. 582

¹⁰⁷ Driukas. A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas. P. 179

¹⁰⁸ Vokietijos civilinio proceso kodekso 88 straipsnio 1 dalis numato, jog įgaliojimo nepateikimas gali būti apskūstas kitos šalies bet kuriuo proceso metu, o 88 straipsnio 2 dalis įpareigoja teismą atsižvelgti į įgaliojimo nepateikimą tik esant šalies atstovavimui ne per advokatą.

veikiantys pagal įstatymus ar steigimo dokumentus jiems suteiktas teises ir pareigas, taip pat atitinkami juridinių asmenų darbuotojai arba advokatai ar jų padėjėjai, turintys jų praktikai vadovaujančio advokato rašytinį leidimą atstovauti konkrečioje byloje. Pavyzdžiui, Lietuvoje vien faktas, kad asmuo yra akcinės bendrovės akcininkas, nesuteikia teisės be atskiro įgaliojimo vesti bylą teisme akcinės bendrovės vardu. Akcininkui privalu pateikti įrodymus, įrodančius jo teises ir pareigas veikti įmonės vardu, nes toks procesinių dokumentų trūkumas yra esminis ir jo nepašalinus, negalima išspręsti šių dokumentų priėmimo klausimo: negalima išaiškinti, ar procesinį veiksma atlieka turintis teisę jį atlikti asmuo.¹⁰⁹

Lietuvos ir Vokietijos teisės aktuose yra numatyta, jog juridiniam asmeniui atstovaujantis darbuotojas, pateikdamas teismui ieškinį, kartu privalo pristatyti ir juridinio asmens vadovo patvirtintą įgaliojimą. Kadangi Lietuvoje būtinas advokato dalyvavimas yra tik nustatytais LR CPK atvejais, apeliacinės instancijos teisme juridiniam asmeniui atstovaujantis darbuotojas privalo pateikti ir teisininko kvalifikaciją patvirtinantį dokumentą. Tuo tarpu Vokietijoje, kaip jau anksčiau minėta, aukštesnės instancijos teismuose yra privalomas advokato dalyvavimas.

Tai atvejais, kai asmenį atstovauja advokatas, teismui pateikiant ieškinį atstovaujamojo vardu, Lietuvoje advokato arba advokato padėjėjo teisės ir pareigos bei jų mastas patvirtinami rašytine su klientu sudaryta sutartimi arba jos išrašu.¹¹⁰ Vokietijoje tarp kliento ir advokato taip pat sudaroma rašytinė paslaugų teikimo sutartis, atitinkanti VFR CK 611 str. pateiktą paslaugų teikimo sutarties apibrėžimą, tačiau pateikiant ieškinį teisme ji nėra pakankamas pagrindas suteiktam įgaliojimui įrodyti. Advokatui reikalingas atskiras kliento įgaliojimas (vok. *Prozessvollmacht*), kuriam nėra numatyta notaro patvirtinimo būtinybė. Kliento įgaliojimas advokatui notariškai privalo būti patvirtintas tik sprendžiant ginčus, susijusius su žemės sklypais ar įmonių teise. Analizuojant įgaliojimo egzistavimo patikrinimo būtinybę, Vokietijoje galima išskirti dvi situacijas: kai ieškinys paduodamas apylinkės teismuose (vok. *Amstgerichte*) ir advokato dalyvavimas nėra privalomas, išskyrus tam tikrus įstatymų numatytus atvejus, ir kai ieškinys paduodamas aukštesnės instancijos teismuose, kuriuose veikti galima tik esant advokatui. Paprastai teismas *ex officio* įgaliojimo egzistavimo faktą tikrina tik pirmuoju atveju. Ieškinį paduodant aukštesnės instancijos teismuose, įgaliojimo suteikimą patvirtinantis dokumentas paprastai teismo *ex officio* tikrinamas tik kilus pagrįstų abejonių dėl šio fakto arba kai yra šalies prašymas.

Atstovo įgaliojimų apimtis veikti atstovaujamojo vardu turi būti numatyta įgaliojime, kurio apimtį reglamentuoja LR CPK 59 str. ir VFR CPK 81 str.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis. civ. b. Nr. 2-225/2004. Kat.119

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 57 straipsnio 3 dalis

Taigi atstovas atstovaujamojo vardu gali veikti tik tuomet, kai atitinkamų veiksmų atlikimui yra tinkamai įgalintas, kas reiškia, jog atstovas privalo turėti dokumentą, įrodantį jo atstovavimo teisę. Jeigu suinteresuoto asmens vardu ieškinį paduoda neįgaliotas vesti byla asmuo, teismas atsisako priimti ieškinį ir nustato terminą trūkumams pašalinti.¹¹¹ Tačiau dar kartą pabrėžtina tai, jog Lietuvoje teismas šią aplinkybę tikrina *ex officio*, o Vokietijoje išskyrus tam tikras išimtis – tik tais atvejais, kai teismui kyla abejonių arba esant kitos šalies prašymui.

2.2.9. Procesinis teisnumas

Kai asmuo kreipiasi į teismą, teismas *ex officio* turi patikrinti ne tik tai, ar ieškinyje atitinka ieškiniui, kaip specialiajam procesiniui dokumentui, keliamus formos ir turinio reikalavimus, nustatytus LR CPK 135 str. ir VFR CPK 253 str., bet ir privalo, išsiaiškinti, ar ieškinį paduodantis asmuo turi teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos.

Asmens civilinis teisnumas Lietuvoje reglamentuojamas LR CK 2.1 str., Vokietijoje - VFR CK 1 str. LR CK pateikiamas teismo apibrėžimas, nurodant, jog tai yra galėjimas turėti civilines teises ir pareigas. LR CK 2.2 str. 1 d. ir VFR CK 1 str. numato, nuo kurio momentu asmuo laikomas teisiniu. Kaip ir Lietuvos, taip ir Vokietijos teisės aktai numato, jog fizinio asmens teisnumas atsiranda nuo gimimo momento. Pažymėtina, jog nei LR CPK, nei VFR CPK procesinio teismo nėra tiesiogiai įvardinta tarp atsisakymo priimti ieškinį pagrindų.

Į civilinį procesą kaip į civilinį procesinį teisinį santykį pirmasis pažvelgė vokiečių mokslininkas O. Bulowas.¹¹² Tačiau tam, kad teisinis santykis atsirastų ir funkcionuotų yra būtinos tam tikros prielaidos.¹¹³ Atsižvelgiant į glaudų materialinės ir procesinės teisės tarpusavio ryšį, asmenys, galintys tapti civilinių procesinių teisinių santykių subjektais, turi būti teisinūs civilinio proceso prasme.

Nagrinėjant teisės kreiptis į teismą realizavimą, pažymėtina, jog tam, kad asmuo galėtų įgyvendinti konstituciniu lygmeniu suteiktą teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos, jis turi būti teisinus civilinio proceso prasme.

Vokietijos civilinio proceso teisės literatūroje esant ne mažai nuomonių nesutapimų dėl teisės kreiptis į teismą sąlygų skirstymo atitinkamoms prielaidų grupėms, civilinio procesinio

¹¹¹ LR CPK 115 straipsnio 2 dalis ir VFR CPK 89 str. 1 d.

¹¹² Buelow O. Die Lehre von den Prozesseinreden und Prozessvoraussetzungen. Giessen, 1868. P.40

¹¹³ Pasak A. Vaišvilos teisiniui santykiui atsirasti ir funkcionuoti būtinos šios prielaidos: teisės norma arba teisės principas, teisiniai faktai ir teisinis subjektiškumas (teisnumas ir veiksnumas kaip saktinio dalyvių teisinės charakteristikos, leidžiančios tapti tam tikro santykio dalyviu. Nesant bent vienos iš išvardintųjų, teisinis santykis negali atsirasti. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius, 2004. P. 404

teisnumo prielaida išskiriama daugumos vokiečių mokslininkų.¹¹⁴ Civilinis procesinis veiksnumas kartu su civiliniu procesiniu teisnumu sudaro taip vadinamąjį civilinių procesinių teisinių santykių subjektų procesinį teisinį statusą. Galiojantys nagrinėjamų valstybių nacionaliniai teisės aktai nenumato tiesioginės galimybės apriboti civilinį procesinį teisnumą, tačiau šis yra glaudžiai susijęs su materialiniu teisnumu, t. y. galėjimu turėti materilines teises ir pareigas. Todėl įstatymo numatytais atvejais apribojus asmens materialinį teisnumą, netiesiogiai bus apribotas ir jo procesinis teisnumas.¹¹⁵

Vokietijos civilinio proceso teisės literatūroje civilinis procesinis teisnumas išskiriamas kaip viena iš tinkamo teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo prielaidų, susijusių su šalimis, o Lietuvoje civilinis procesinis teisnumas laikomas viena iš procesinės teisės kreiptis į teismą teigiamų prielaidų. Įstatymų leidėjas, VFR CPK 51 str. 1 d. nustatantis civilinio procesinio teisnumo subjektų ratą, naudoja abstrakčią formuluotę, nurodydamas, jog civiliniu procesiniu teisnumu pasižymi visi asmenys, turintys civilinį teisnumą. Ši norma yra blanketinio pobūdžio, nukreipianti į materialinės teisės nuostatą, pagal kurią procesinį teisnumą turi visi fiziniai asmenys jų gyvenimo laikotarpiu bei privatinės ir viešosios teisės juridiniai asmenys jų egzistavimo metu.¹¹⁶ Pagal VFR CK 21 straipsnį, juridinio asmens statusą turintys susivienijimai teisnumą įgyja nuo jų įregistravimo kompetentingo teismo juridinių asmenų registre. Kaip minėta, civilinio procesinio teisnumo LR CPK 137 straipsnio 2 dalyje numatyta atsakymo priimti ieškinį pagrindų sąrašė taip pat nėra. Dėl tokios teisinio reglamentavimo spragos gali susidaryti situacija, kai teismui ieškinį paduoda neteisus asmuo, o proceso teisės normomis vadovaudamasis teismas neturės CPK įtvirtintos tiesioginės nuostatos, kuria remiantis galėtų atsisakyti priimti ieškinį.

Įstatymų leidėjo pozicija nereglamentuoti civilinio procesinio teisnumo ir jo teisinių padarinių neturėjimo yra nepagrįsta, nes nukreipia į tam tikrų normų plečiamąjį aiškinimą. LR CPK 137 str. 2 d. 1 p., reglamentuojantis civilinių bylų priskirtinumą teismams, paprastai aiškinamas plečiamai. Tačiau toks teisės normų interpretavimas prieštarauja teisinio aiškumo ir tikslumo principui.

Tik teisus asmuo gali būti teisinių santykių subjektas, todėl tik teisus asmuo gali būti ir civilinių procesinių teisinių santykių subjektas bei turėti procesines teises ir pareigas.¹¹⁷ Siekiant išvengti keblios situacijos bei norint užtikrinti aiškų, abejonių nekeliantį, teismo

¹¹⁴ Prie prielaidų, susijusių su šalimis, procesinį veiksnumą atskiru punktu išskiria O. Jauernig [105 psl. 29. Auflage. Muenchen, 2007], W. Zeiss ir K. Schreiber [56 psl.], Rosenberg, Scwab/Gottwald [259 psl.],

¹¹⁵ Mikelėnas V. Civilinis procesas. Vilnius: Teisė, 1994. P. 37

¹¹⁶ Schilken E. Zivilprozessrecht, 4 Auflage. Muenchen, 2002. P. 143

¹¹⁷ Vėlyvis S., Abromavičienė G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos//Jurisprudencija, 2006, t. (80), P. 123-133

procesinių dokumentų teisinį pagrįstumą, manome jog LR CPK būtų tikslinga procesinį teisumą įtraukti į LR CPK 137 str. 2 d. įsakmiai nustatytą atsisakymo priimti ieškinį pagrindų sąrašą.

3. ATSISAKYMO PRIIMTI IEŠKINĮ ATSKYRIMAS NUO IEŠKINIO TRŪKUMŲ ŠALINIMO INSTITUTO

Analizuojant civilinio proceso įstatymuose įtvirtintus teisės kreiptis į teismą atsisakymo pagrindus bei jų teises pasekmes, svarbu paminėti ir ieškinio trūkumų šalinimo institutą, bei padaryti aiškia takoskyrą tarp jų. Teismas pats be suinteresuoto asmens pareiškimo negali iškelti civilinės bylos (lot. *nemo iudex sine actore; nemo invitus agere cogatur*). Siekiant išspręsti tarp šalių kilusį ginčą bei realizuoti teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos, teismui turi būti pateikiamas atitinkamas procesinis dokumentas. Konstitucinė teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos gali būti realiai įgyvendinta tik tuo atveju, jeigu tiek ieškinio turinys, tiek jo forma atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus.¹¹⁸

Teismas, gavęs asmens ieškinį (pareiškimą), gali priimti trejopo pobūdžio procesinius sprendimus: jis gali nuspręsti priimti ieškinį ir iškelti civilinę bylą, gali priimti nutartį atsisakyti priimti ieškinį arba gali priimti nutartį dėl ieškinio trūkumų pašalinimo ir nustatyti terminą šiems trūkumams pašalinti. Priešingai nei esant atsisakymo priimti ieškinį pagrindams, teismas, nustatęs tam tikrus ieškinio trūkumus (formos ar turinio trūkumus, ieškinio nuorašų ar kitų priedų nepritejimą, žyminio mokesčio nesumokėjimą, jei asmuo nėra atleistas nuo jo mokėjimo), negali atsisakyti priimti ieškinį. Šiuo atveju teismas priima nutartį ir nustato pakankamą terminą ieškinio trūkumams pašalinti. Atlikdamas tokius veiksmus, teismas turi įgyvendinti išaiškinimo pareigą (LR CPK 158 str. 3 d.), kooperacijos principą (LR CPK 8 str.), turi nepažeisti asmenų teisėtų lūkesčių principo (LR CK 1.2 str. 1d.). Teismas, priimdamas nutartį dėl ieškinio trūkumų pašalinimo, privalo tiksliai, aiškiai ir suprantamai nurodyti, kokius trūkumus reikia pašalinti, o jei reikalinga – ir koku būdu juos galima pašalinti. Jeigu teismas nevykdo jam nustatytos pareigos ir būtent tai yra priežastis, kodėl sąžiningai bandydamas pagal savo suvokimą ir galimybes pašalinti trūkumus asmuo per teismo nustatytą terminą to nesugeba padaryti, teismas joku būdu neturi teisės priimti LR CPK 115 str. 3 d. nurodytos nutarties pripažinti procesinius dokumentus nepaduotais ir gražinti juos pareiškėjui. Tokiu atveju laikytina, kad procesiniai dokumentai jų formos ir turinio požiūriu nebuvo reikiamai įforminti dėl pareiškėjo veiksmų, o būtent teismui netinkamai atlikus savo pareigas. Imtis LR CPK 115 str. 3 d. nurodytų veiksmų teismas gali tik pakartotinai įvykdęs pareigą nurodyti trūkumus, išaiškinti, kokie jie yra ir kaip juos pašalinti bei

¹¹⁸ Autorių kolektyvas. Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras. I dalis. Vilnius: teisės institutas. P. 224

nustatydamas tam protingą terminą.¹¹⁹ Jeigu asmuo, per teismo priimtoje nutartyje nustatytą terminą pašalina trūkumus, ieškinys laikomas paduotu pradinio jo pateikimo teismui dieną.

Visi procesiniai dokumentai, tarp jų ir ieškinys, turi būti surašyti laikantis tam tikrų įstatymuose imperatyviai nustatytų reikalavimų. Įstatymų leidėjas Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymuose nustato, kokia turi būti ieškinio forma ir turinys.¹²⁰ Atkreiptinas dėmesys į tai, jog atsižvelgiant į ieškinio reikšmingumą civilinio proceso metu, ieškiniams yra keliami ne tik bendrieji procesiniams dokumentams nustatyti reikalavimai, bet ir papildomi reikalavimai ieškiniui, kaip procesiniam dokumentui. LR CPK 111 str. yra įtvirtinti bendrieji procesinių dokumentų turiniui keliami reikalavimai, o LR CPK 135 str. nustato papildomus ieškiniui, kaip specialiam šalies procesiniam dokumentui, reikalavimus. Kaip minėta, tokios pačios pozicijos laikosi ir Vokietijos įstatymų leidėjas: VFR CPK 130 str. galime rasti bendruosius reikalavimus, numatytus procesinių dokumentų turiniui, o VFR CPK 253 str. – specialiuosius, tik ieškiniui skirtus reikalavimus. Lyginant nagrinėjamų valstybių civilinio proceso įstatymuose įtvirtintus ieškinio turiniui keliamus reikalavimus, darytina išvada, jog privalomo ieškinio turinį sudarantys elementai yra labai panašūs. Nė vienoje šalyje teisės aktai nereikalauja nurodyti teisinio ieškinio pagrindo, t. y. teisės normos, kuria grindžiamas pareikštas reikalavimas. Tais atvejais, kai ieškinys surašomas advokato, ieškinyje paprastai nurodomas ne tik faktinis, bet ir teisinis ieškinio pagrindas. Tačiau teismas nėra saistomas nurodytos teisės normos, kadangi parinkdamas ir aiškindamas atitinkamą teisės normą, jis yra nepriklausomas nuo šalių ar jų atstovų pageidavimų bei nurodymų. Teisinė kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra byla nagrinėjančio teismo prerogatyva, todėl ieškinyje ieškovo nurodytas teisinis ieškinio pagrindas teismui nėra privalomas ir šio nesaisto.¹²¹ Vadinasi, kai ieškovas, ieškinyje išdėstęs faktinį ieškinio pagrindą, klaidingai nurodo materialinės teisės normą, teismas turi pritaikyti normą, atitinkančią išdėstytą ieškinio faktinį pagrindą.

Be ieškinio turinio trūkumų, reikiamų priedų nepateikimo, ieškinio nepasirašymo jį paduodančio asmens, dėl netinkamos kalbos vartojimo, praktikoje taip pat ne retai pasitaikantis ieškinio trūkumas yra žyminio mokesčio nesumokėjimas. Žyminis mokestis kartu su išlaidomis, susijusiomis su bylos nagrinėjimu, sudaro bylinėjimosi išlaidas tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje. Lyginant šių šalių žyminio mokesčio teisinį reguliavimą, pažymėtina, jog priešingai nei Lietuvoje, Vokietijoje bylinėjimosi išlaidos yra reglamentuojamos ne VFR CPK nuostatomis, o atskiru įstatymu – Teismo išlaidų įstatymu (vok. *das Gerichtskostengesetz*). Kaip ir Lietuvoje,

¹¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. vasario 5 d. nutartis. Nr. A-291/2004. Kat. 96

¹²⁰ LR CPK 135 straipsnis; VFR CPK 253 straipsnis

¹²¹ LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AB Ūkio bankas v. B. R. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-124/2005.

taip ir Vokietijoje, turtinių ginčų atveju žyminio mokesčio dydis priklauso nuo ieškinio sumos.¹²² Ieškinio sumą turi nurodyti ieškovas, o to nepadarius, teismas turi priimti nutartį dėl ieškinio trūkumų pašalinimo.

Žyminio mokesčio sumokėjimas netaikomas asmenims, kurie įstatymo nustatyta tvarka yra atleidžiami nuo šio mokesčio sumokėjimo. Šį teiginį patvirtina LR CPK 83 str. 1 d., pateikdama atleidimo nuo žyminio mokesčio sumokėjimo atvejų ne baigtinį sąrašą, ir Vokietijos Teismo išlaidų kompensavimo įstatymo (vok. *das Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte – RVG*) nuostatos, numatančios galimybę apmokėti teismo proceso išlaidas pakankamai lėšų neturintiems asmenims. Ši įstatymų garantuojama pagalba įgalina sunkios turtinės padėties asmenį pasinaudoti teise kreiptis į teismą teisinės gynybos.

Taigi žyminio mokesčio sumokėjimas tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje yra vienas iš formalių reikalavimų pateikiant teismui ieškinį. Jeigu nėra pagrindo atleisti asmenį nuo žyminio mokesčio arba atidėti žyminio mokesčio sumokėjimą, teismui kartu su ieškiniu turi būti pateikti dokumentai, patvirtinantys žyminio mokesčio sumokėjimą.

Nagrinėtinų valstybių nacionaliniai teisės aktai nenustato maksimalaus termino ieškinio trūkumams pašalinti, tačiau pažymėtina, jog visais atvejais terminas turi būti protingas, t. y. toks, kad atsižvelgiant į trūkumų pobūdį ir kitas svarbias aplinkybes, ieškovas turėtų realią galimybę juos pašalinti per teismo nutartimi nustatytą terminą, arba toks, kad jo trukmė nepažeistų civilinio proceso koncentruotumo principo ir nevilkintų ieškinio priėmimo klausimo sprendimo.

Apibendrinant dar kartą pažymėtina, jog terminas trūkumams pašalinti gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai ieškinys neatitinka formalių reikalavimų. Esant atsisakymo priimti ieškinį pagrindams, teismas priima motyvuotą nutartį atsisakyti priimti ieškinį, nes besikreipiantis į teismą suinteresuotas asmuo įstatymų nustatytą teisės kreiptis į teismą tvarką pažeidžia iš esmės, ir per nustatomą formaliems trūkumams pašalinti terminą esminių pažeidimų ištaisyti nėra galimybės.

¹²² LR CPK 80 str. 1 d. 1 p. ir 85 str.; VFR Teismo išlaidų įstatymo 34 str.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos reglamentuojama Lietuvos Respublikos ir Vokietijos Federacinės Respublikos aukščiausių teisinę galią turinčio nacionalinio teisės akto – atitinkamai Konstitucijos ir taip vadinamojo Pagrindinio įstatymo, nuostatomis.
2. Konstitucinė teisė kreiptis į teismą gali būti realiai įgyvendinta tik griežtai laikantis įstatyme nustatytos tvarkos, kurios laikymasis akcentuojamas ne tik civilinio proceso įstatymuose, teisės doktrinoje, bet ir teismų praktikoje. Tai reiškia, jog procesinės subjektinės teisės kreiptis į teismą įgyvendinimas priklauso nuo tam tikrų įstatyme numatytų procesinio pobūdžio aplinkybių.
3. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos civilinio proceso teisė buvo įtakojama vokiečių civilinio proceso teisės, įtvirtinti atsisakymo priimti ieškinį pagrindai abiejų šalių civilinio proceso įstatymuose yra labai panašūs. Analizuojant CPK nuostatas, galima rasti tik neesminius skirtumus, reglamentuojant vieną ar kitą atsisakymo priimti ieškinį pagrindą.
4. Nagrinėtinų šalių civilinio proceso teisės teorijoje pateikiama procesinio pobūdžio aplinkybių klasifikacija. Lietuvoje pagal jų nesilaikymo procesinius teisinius padarinius yra skiriamos dvi grupės: teisės kreiptis į teismą prielaidos ir šios teisės tinkamo įgyvendinimo sąlygos. Vokietijoje atsisakymo priimti ieškinį pagrindai vadinami procesinėmis prielaidomis: vienos jų vadinamos absoliučiomis (*Prozessvoraussetzungen*), o kitos santykinėmis (*Prozesshindernisse*).
5. Esminis skirtumas kalbant apie atsisakymo priimti ieškinį pagrindų teisinį reglamentavimą yra tai, jog LR CPK jie koncentruotai pateikiami 137 straipsnyje, o VFR CPK tokio aiškaus reglamentavimo nėra, nes atsisakymo pagrindų galima rasti ne tik skirtinguose CPK straipsniuose, bet ir skirtingose CPK knygose.
6. Kiekvienos iš šalių civilinio proceso įstatymai numato, jog norint, kad teismas priimtų teigiamą atsakymą dėl ieškinio priėmimo nagrinėti teisme, yra reikalinga išpildyti šias procesinio pobūdžio aplinkybes: ginčas turi būti priskirtinas ne tik teismų kompetencijai, bet ir pateiktas nagrinėti kompetentingam teismui, taip pat jeigu įstatymuose numatyta privaloma išankstinė ginčo ne teisme nagrinėjimo tvarka, ja būtina pasinaudoti, teismo žinioje negali būti bylos dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, taip pat negali būti įsiteisėjusio teismo arba arbitražo sprendimo, priimto dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutarties priimti ieškovo atsisakymą ieškinio arba patvirtinti šalių taikos sutartį, neturi būti atsakovo reikalavimo laikytis sudaryto šalių susitarimo perduoti ginčą spręsti arbitražui,

ieškinį turi paduoti veiksnus asmuo, o jei ieškinį paduoda per atstovą, turi būti pateiktas įgaliojimą patvirtinantis dokumentas.

7. Atsižvelgiant į skirtingą valstybių formą, išryškėja ir tam tikri specifiniai Vokietijos atsisakymo priimti ieškinį pagrindų teisinio reglamentavimo požymiai, pavyzdžiui, išankstinė ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka yra numatyta ne visoje Vokietijos teritorijoje, o tik tam tikrose jos žemėse, kadangi VFR CPK įgyvendinimo įstatymas įtvirtina bendro pobūdžio leidimą federaciniams vienetams numatyti privalomą išankstinę ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarką žemės įstatymuose.
8. Atkreiptinas dėmesys, jog nei Lietuvos, nei Vokietijos civilinio proceso įstatymuose asmens procesinis teisnumas nėra tiesiogiai įtvirtintas kaip atsisakymo priimti ieškinį pagrindas. Tokio pobūdžio teisinis reglamentavimas lemia plečiamąjį teisės normų aiškinimą, kadangi teismai, atsisakydami priimti ieškinį, neturi galimybės vadovautis tiesiogiai įtvirtinta atitinkama teisės norma. Siekiant užtikrinti aiškų ir vienareikšmį teismo priimamų procesinių dokumentų motyvavimą, būtų tikslinga ir praktiškai naudinga, jei įstatymų leidėjas papildytų atsisakymo priimti ieškinį pagrindų sąrašą, į jį įtraukdamas procesinį teisnumą.
9. Taigi nors teisė kreiptis į teismą yra garantuojama konstitucinėmis teisės normomis, ši teisė nėra absoliuti, nes tik laikantis civilinio proceso įstatymų nustatytos tvarkos, ji gali būti realiai įgyvendinama. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog ir pati šios teisės įgyvendinimo tvarka taip pat turi būti aiškiai ir tiksliai reglamentuojama, kad teismai galėtų tiesiogiai remtis atitinkamomis civilinio proceso įstatymų normomis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4 ir 7//Valstybės Žinios. 2000, Nr. 96-3016, 2001. Nr. 17;
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262;
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Valstybės Žinios. 2002, Nr. 36-1340;
4. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės Žinios. 2002, Nr. 64-2569;
5. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4980;
6. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas//Valstybės Žinios. 1996, Nr. 39-961;
7. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014;
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas// Valstybės Žinios. 1993, Nr. 6-120;
9. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120;
10. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844;
11. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas//Valstybės Žinios. Nr. 1994, Nr. 46-851;
12. Recommendation Rec(2001)9 of the Committee of Ministers to Member States on Alternatives to Litigation between administrative authorities and private parties. [<http://www.coe.int.>], Prisijungimo laikas 2007 10 24;
13. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas//Valstybės Žinios. 2002. Nr. 77-3288;
14. Vokietijos Federacinės Respublikos advokatų kodeksas (vok. *Bundesrechtsanwaltsordnung*). <http://bundesrecht.juris.de/brao/index.html>;
15. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas (vok. *Zivilprozessordnung*). <http://bundesrecht.juris.de/zpo/index.html>;
16. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas (vok. *Buergerliches Gesetzbuch*). <http://bundesrecht.juris.de/bgb/index.html>;
17. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso įgyvendinimo įstatymas (vok. *Gesetz zur Ausfuehrung von § 15 a des Gesetzes betreffend die Einfuehrung der Zivilprozessordnung*) http://sh.juris.de/sh/ZPOEGPg15aAG_SH_rahmen.htm;
18. Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucija (vok. *das Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland*). <http://bundesrecht.juris.de/gg/index.html>;
19. Vokietijos Federacinės Respublikos teismų santvarkos įstatymas (vok. *Gerichtsverfassungsgesetz*) <http://bundesrecht.juris.de/gvg/index.html>;

20. Vokietijos Federacinės Respublikos teismo išlaidų įstatymas (vok. *das Gerichtskostengesetz*) http://bundesrecht.juris.de/gkg_2004/index.html;
21. Vokietijos Federacinės Respublikos teismo išlaidų kompensavimo įstatymas (vok. *das Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte*) <http://www.gesetze-im-internet.de/rvg/index.html>;

Specialioji literatūra:

22. Abromavičienė G., Kai kurios teisės kreiptis į teismą specialiosios sąlygos, Tarptautinė mokslinė – praktinė konferencija. Vilnius, 2006;
23. Abromavičienė G., Vėlyvis S., Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos//Jurisprudencija. 2006, Nr. 2(80);
24. Ambrasaitė G. Apeliacija civiliniame procese: daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004;
25. Autorių kolektyvas. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001;
26. Autorių kolektyvas. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius: Justitia, 2004;
27. Baumbach A. Zivilprozessordnung. 49. Auflage. Muenchen, 1991;
28. Buelow O. Die Lehre von den Prozesseinreden und Prozessvoraussetzungen. Giessen, 1868;
29. Čivilytė-Gylienė V. Kaip bylinėtis? Vilnius: Eugrimas, 2005;
30. Driukas A., Valančius V., Civilinis procesas: teorija ir praktika, I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005;
31. Driukas A., Valančius V., Civilinis procesas: teorija ir praktika, II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006;
32. Driukas A, Valančius V, Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
33. Gotwald P., Schwab K. H., Rosenberg L. Zivilprozessrecht. Muenchen, 2004;
34. Grunsky W., Baur Fr., Zivilprozessrecht. 11. neu bearbeitete Auflage, 2003;
35. Jarass H., Pieroth B. Kommentar zum Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland. Muenchen, 1992;
36. Jauernig O. Zivilprozessrecht. 29. Auflage. Muenchen, 2007;
37. Jovaišas K. (atsakingasis redaktorius). Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras. I dalis. Vilnius: Teisės institutas, 2000;
38. Katzenmeier Chr. Zivilprozess und aussergerichtliche Streitbeilegung//Zeitschrift fuer Zivilprozess (ZZP). 2002. Nr. 1;

39. Kolektyvinė monografija. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
40. Kolektyvinė monografija. Šiuolaikinė Konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reglamentavimą. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2005;
41. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003;
42. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005;
43. Mikelėnas V. Arbitražo proceso klausimai remiantis Lietuvos teismų praktika// Justitia. 2006. Nr. 2;
44. Mikelėnas V. Arbitražo teisinis statusas// Justitia. 2007. Nr. 1;
45. Mikelėnas V. Civilinis procesas. Vilnius: Teisė, 1994;
46. Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997;
47. Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. Vilnius: Justitia, 1997;
48. Mizaras V. Teisiniai atstovavimo santykiai: prokūros samprata ir ypatumai// Justitia. 2007. Nr. 1;
49. Musielak H. J. Grundkurs ZPO, 7. Auflage. Muenchen, 2004;
50. Muench I., Kunig Ph. Grundgesetzkommentar. Band 1. Muenchen, 2000;
51. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999;
52. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002;
53. Petkuvienė Rūta. Žmogaus teisių įgyvendinimo galimybės ir ribos Lietuvoje. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006;
54. Rosenberg L., Schwab K. H., Gottwald P. Zivilprozessrecht, 16. Auflage. Muenchen, 2004;
55. Sachs M. Verfassungsrecht II. Grundrechte. Berlin, 2003;
56. Schilken E. Zivilprozessrecht, 4 Auflage. Muenchen, 2002;
57. Simaitis R., Kurgonaitė E. Renkuosi arbitražą// Justitia. 2007. Nr. 1;
58. Simaitis R. Taikos sutartis Lietuvos privatinėje teisėje//Justitia. 2004. Nr. 1;
59. Simaitis R. Teisminis sutaikymas//Teisė. 2004. Nr. 52;
60. Stein F., Jonas M. Kommentar zur Zivilprozessordnung. 22 Auflage, 2003;
61. Stone K. V. W. Private Justice: The law of alternative dispute resolution. New York: Foundation Press, 2000;
62. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004;
63. Venckutė J., Teisminės gynybos prieinamumo koncepcija, garantijos ir įgyvendinimas civiliniame procese. Teisinės minties šventė. Vilnius, 2005;

64. Vėlyvis S., Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje. Tarptautinė mokslinė – praktinė konferencija. Vilnius, 2006;
65. Žalėnienė I. Atstovavimas civiliniame procese (teoriniai ir praktiniai aspektai) Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2006;
66. Žalėnienė I. Kai kurie atstovavimo civiliniame procese klausimai naujajame Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003, Nr. 47(39);

Teismų praktika:

67. BGH, 18.3.1987. IVb ZR 24/86;
68. BverfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 5. Februar 1963, 2 BvR 21/60.
69. BverfGE 49, 220 (241), 1978. 1 BvR 361/78;
70. BverfGE, 11. Juni 1980, 1 PBvU 1/79 des Plenums;
71. BverfGE, des Ersten Senats vom 9. Januar 1991, 1 BvR 207/87;
72. BverfGE, des Ersten Senats vom 18. Januar 2000. 1 BvR 321/96.
73. BverfGE, Beschluss des Plenums des Bundesverfassungsgerichts vom 30. April 2003. 1 PBvU 1/02.
74. BverfGE 88, 118 (123);
75. BverfGE, des zweites Senats vom 18.6.2007. 2 BvR 2395/06.

76. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;
77. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;
78. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 90 straipsnio 8 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;

79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje M. Jankauskas v. K. Blaževičius ir kiti, bylos Nr. 3K-3-203/2000, kat. 37;
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 5 d. nutartis. Bylos Nr. 3K-7-518/2002 m., kat. 85.1

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis. Nr. 3K-3-508/2002. kat. 105;
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 26 d. konsultacija. Nr. 13-84//Teismų praktika. Nr. 19;
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 4 d. konsultacija Nr. A3-100//Teismų praktika. Nr. 21;
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AB Ūkio bankas v. B. R. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-124/2005;
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis Nr. 3K-3-674/2005, kat. 94.2.1;
86. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 15 d. nutartis. Nr. 3K-3-335/2006, kat. 106.7.1;
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis Nr. 3K-3-458/2006, kat. 20.1; 94.2.1; 118.3
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 19 d. nutartis. *Z.R.B. v. R.K., V.J* Nr. 3K-3-185/2007. Kat. 128.11, 129.11;

89. Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis. civ. b. Nr. 2-225/2004, kat.119;
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 19 d. nutartis. Nr. 2-18/2006;
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 25 d. nutartis. Nr. 2-705 /2007, kat. 126.8;

Informacija internete:

92. <http://www.bmj.gv.at>;
93. <http://www.bundesverfassungsgericht.de>;
94. <http://www.gesetz.de>;
95. <http://www.gesetze-im-internet.de>;
96. <http://www.infolex.lt>;
97. <http://www.integrierte-mediation.net>;
98. <http://www.juraforum.de>;
99. <http://www.lat.de>;
100. <http://recht-in.de>;
101. <http://rechtslexikon-online.de>.

Santrauka

Raktiniai žodžiai: teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos, teisė kreiptis į teismą procesine teisine prasme, teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinė tvarka, teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą lemiančios procesinio pobūdžio aplinkybės, netinkamo teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo teisinės pasekmės.

Teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos užtikrinimas yra vienas iš pagrindinių teisinės valstybės statusą patvirtinančių siekiamų tikslų. Magistro darbe teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos procesine teisine prasme, t. y. teisė pareikšti ieškinį (pareiškimą), analizuojama pasitelkiant lyginamąjį tyrimo metodą, įgalinantį palyginti atskirų valstybių - Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuvos) ir Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau –Vokietijos) - teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinės tvarkos teisinį reguliavimą.

Abejose šalyse teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos reglamentuojama aukščiausią teisinę galią turinčio teisės akto, t. y. Konstitucijos, normomis. Teisės kreiptis į teismą teisinis reguliavimas, esant asmens teisių pažeidimui privatiniuose teisiniuose santykiuose, Lietuvoje ir Vokietijoje skiriasi: Vokietijos Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. garantuoja teisę kreiptis į teismą tik tuo atveju, kai teisių pažeidėjas yra viešoji valdžia. Tačiau Vokietijos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog teisiniams ginčams, nepatenkantiems į Pagrindinio įstatymo 19 str. 4 d. ribas, teisė kreiptis į teismą garantuojama įtvirtintu teisinės valstybės principu. Priešingai nei Vokietijoje, Lietuvos Konstitucijoje yra įtvirtinta bendroji teisės norma, taikoma kilusiems ginčams tiek civiliniuose, tiek kitokio pobūdžio teisiniuose santykiuose. Kiekvienas, norintis pasinaudoti teisės aktuose įtvirtinta teise kreiptis į teismą, privalo laikytis nustatytos tvarkos.

Magistro darbe atskleidžiama teisės kreiptis į teismą samprata, analizuojami įstatymų nustatyti reikalavimai šiai teisei įgyvendinti, neigiamos pasekmės neįvykdžius nustatytų reikalavimų, bei teismų praktika teisės kreiptis į teismą tinkamo realizavimo srityje. Atkreiptinas dėmesys ir į atsisakymo priimti ieškinį pagrindų atskyrimą nuo ieškinio trūkumų šalinimo instituto. Visa teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinė tvarka analizuojama lyginamuoju tyrimo metodu, lyginant Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso įstatymų nuostatas.

Zusammenfassung

Stichwoerter: Justizgewaehrungsanspruch, Justizgewaehrungsanspruch im Sinne des prozessrechtlichen Aspektes, Prozessordnung der Verwirklichung von Justizgewaehrungsanspruch, die die richtige Verwirklichung von Justizgewaehrungsanspruch deutenden Voraussetzungen, rechtliche Folgen der ungeeigneten Verwirklichung von Justizgewaehrungsanspruch.

Die Gewaehrleistung vom Justizgewaehrungsanspruch ist eines der Axiome, die den Status von dem Rechtsstaat betont. In dieser Magisterarbeit wird der Justizgewaehrungsanspruch im Sinne des prozessrechtlichen Aspektes, d. h. wie das Recht vor Gericht einzuklagen, analysiert. Die Eroerterung vom Justizgewaehrungsanspruch wird mit Anwendung eines Vergleichsmethodes erledigt. Das Ziel dieser Magisterarbeit ist die Prozessordnung der Verwirklichung vom Justizgewaehrungsanspruch in Litauen und in Deutschland zu vergleichen.

In beiden Laendern wird der Justizgewaehrungsanspruch auf der obersten Regelungsebene verankert – im Grundgesetz (GG) der Bundesrepublik Deutschlands und in der Verfassung Litauens. Die Rechtsschutzgarantie in privatrechtlichen Verhaeltnissen ist in verfassungrechtlichen Normen unterschiedlich geregelt: Art. 19 Abs.4 GG schuetzt die Rechte des Menschens nur bei Verletzung durch oeffentliche Gewalt. Das Bundesverfassungsgericht hat den aus dem Rechtsstaatsprinzip in Verbindung mit den Grundrechten folgenden allgemeinen Justizgewaehrungsanspruch zunächst als Grundlage des Rechtsschutzes in zivilrechtlichen Streitigkeiten anerkannt, für die Art.19 Abs.4 GG nicht anwendbar ist. Im Gegensatz dazu gibt es eine allgemeine verfassungsrechtliche Norm in Verfassung Litauens, die nicht nur fuer die oeffentlich-rechtlichen, sondern auch fuer die zivilrechtlichen Streitigkeiten gilt. Jeder, wer sein Recht vor Gericht einzuklagen realisieren moechte, muss es gemaess festgelegter Prozessordnung verwirklichen.

In dieser Magisterarbeit wird der Begriff vom Justizgewaehrungsanspruch im Sinne des prozessrechtlichen Aspektes besprochen, sowie auch die Voraussetzungen, die den Zugang zum Gericht ermoeglichen, die Rechtsfolgen, wenn die Voraussetzungen nicht erfuehrt werden und die Judikatur von Litauen und Deutschland im Bereich der Verwirklichung vom Justizgewaehrungsanspruch auf dem Grund der Vorschriften von Zivilprozessordnung. Im letzten Kapitel handelt es sich von den Unterschied zwischen zwei Rechtsinstituten: Maengelbeseitigung von Klage und die Abweisung von Klage als unzuulaessig.